

แนวความคิดเรื่องอัตตาหรือตัวตนของฝ่ายอัสติกะ

แนวความคิดเรื่องอัตตาหรือตัวตนในปรัชญาพระเวท

คัมภีร์พระเวท เป็นคำสอนที่มีอิทธิพลต่อปรัชญาอินเดียทุกระบบ ปรัชญาอินเดียระบบที่เชื่อถือในความถูกต้องและความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวท ถือว่าเป็นปรัชญาระบบที่ได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์พระเวทโดยตรง เรียกว่า อัสติกะ (Orthodox) ส่วนปรัชญาอินเดียระบบที่คัดค้านหรือไม่ยอมรับในความถูกต้องและความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวท ถือว่า เป็นปรัชญาระบบที่ได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์พระเวทโดยอ้อม เรียกว่า นาสติกะ (Heterodox)

ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องใด ๆ ในปรัชญาอินเดีย จึงควรเริ่มต้นการศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องนั้น ๆ ในคัมภีร์พระเวทก่อน

แนวความคิดเรื่องอัตตาหรือตัวตน นั้น อาจจะกล่าวได้ว่า ไม่มีปรากฏชัดเจนในตอนต้น ๆ ของคัมภีร์พระเวท ในส่วนที่เรียกว่า มันตระ ก็เป็นบทหรือยกรองเพื่อใช้ในการสวดสรรเสริญเทพเจ้าต่าง ๆ ในส่วนที่เรียกว่า พรหมณะ ก็เป็นบทหรือยกรว อธิบายระเบียบประกอบพิธีกรรม ทั้งสองส่วนที่กล่าวมานี้จึงเป็นส่วนที่มีแนวความคิดทางปรัชญาอยู่น้อยที่สุด แนวความคิดทางปรัชญาแห่งคัมภีร์พระเวทเริ่มต้นในส่วนที่เรียกว่า อารัณยกะ ซึ่งเป็นคัมภีร์ตอนที่ว่าด้วยการอยู่ป่าหรือการบำเพ็ญพรตในป่า โดยประมวลแนวความคิดทางปรัชญาทั้งหมดไว้ในส่วนที่เรียกว่า อุปนิษัต ซึ่งจะได้แยกกล่าวไว้ในยุคต่อไป

แนวความคิดทางปรัชญาในยุคพระเวท ไม่ได้เริ่มต้นและไม่ได้เน้นในปัญหาเรื่องอัตตา หรือ ตัวตน แต่พอจะพิจารณาถึงเค้าโครงของปัญหาที่ปรากฏได้อย่างยุคพระเวท จัดได้ว่าเป็นยุคเทพเจ้า เริ่มต้นด้วยเทพเจ้าประจำธรรมชาติแล้ว เปลี่ยนไปเป็นเทพเจ้าในสถานะอุตตรภาวะ (Transcendent) และอันตรภาวะ (Immanent) แล้วจึงพัฒนาไปสู่เอกเทวนิยมและเอกนิยมในยุคอุปนิษัต

ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าของชาวอินเดียนั้น วิวัฒนาการจากความคิด และความเชื่อถือที่มีลักษณะเป็นวิญญาณนิยม (Animism) กล่าวคือ ถือและเข้าใจว่าวิญญาณศักดิ์สิทธิ์มีอยู่ในสิ่งที่ตนนับถือ และวิญญาณเช่นที่กล่าวนี้สามารถที่จะให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้ จึงจำต้องทำพิธีบูชาเช่นสรวงเพื่อเอาอกเอาใจไม่ให้บันดาลสิ่งที่มีโทษเป็นภัยพิบัติเกิดขึ้นแก่มนุษย์ ต่อมาวิญญาณดังกล่าวนี้ได้รับการยกย่องขึ้นเป็นเทพเจ้า เทพเจ้าตามความเชื่อถือของชาวอินเดียนครั้งแรกจึงอยู่ในสถานะ อุตครภาวะ กล่าวคือ เป็นเทพเจ้ามีทรงอยู่ในสถานะภาพที่ทรงอยู่เหนือสรรพสิ่ง ทรงมีความสมบูรณ์ที่สุด ทรงอยู่ในภาวะที่ไม่อาจอธิบายได้ ไม่อาจเข้าใจได้ (in-comprehensible) ทรงอยู่นอกเหนือภาวะธรรมชาติและมนุษย์ เทพเจ้าในยุคแรก ๆ จึงเป็นเทพเจ้ามีทรงสรรพเคราะห์ที่มนุษย์จะต้องประกอบพิธีกรรมเพื่อเอาอกเอาใจ และเพื่อให้เทพเจ้าอำนวยความสุขและอำนวยผลที่ปรารถนาต่าง ๆ ให้แก่ผู้ประกอบพิธีกรรม

ต่อมาอิทธิพลของพวกพราหมณ์ได้ก้าวขึ้นถึงจุดสุดยอด พิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาได้ตกอยู่ในมือของพวกพราหมณ์โดยสิ้นเชิง พวกพราหมณ์เป็นผู้ผูกขาดการประกอบพิธีกรรมในทุกกรณี พิธีกรรมในยุคนี้ได้มีความสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้น จนกลายเป็นสิ่งที่มีความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ในตัวของมันเอง กลายเป็นสิ่งที่พวกพราหมณ์ใช้บังคับเทพเจ้าให้อำนวยสิ่งที่ตนปรารถนา เรื่อกันว่าพิธีกรรมแต่ละอย่างนั้น หากทำให้ถูกต้องตามระเบียบวิธีที่กำหนดให้ไว้อย่างครบถ้วนไม่บกพร่องแล้ว พิธีกรรมนั้นจะบังคับให้เทพเจ้าที่ออกชื่อถึงในพิธีต้องอำนวยสิ่งที่ประสงค์ให้ ด้วยเหตุนี้เอง ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าของชาวอินเดียนจึงได้วิวัฒนาการมาสู่ความเชื่อถือเทพเจ้าในสถานะอันตรภาวะ กล่าวคือ เป็นเทพเจ้าที่ทรงอยู่ในสถานะภาพที่ทรงอยู่ในสรรพสิ่ง มนุษย์เริ่มสงสัยใน " ความมีอยู่ " ของเทพเจ้าว่าทรงมีอยู่จริงหรือไม่ จึงเทพเจ้าในสถานะอุตครภาวะ ไม่เพียงพอที่จะแก้ความสงสัยในเรื่องความมีอยู่ของพระองค์ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ทรรศนะในเรื่องอันตรภาวะของเทพเจ้านั้น เกิดขึ้นเพื่อยืนยันว่า เทพเจ้ามีทรงสรรพเคราะห์ (ตามทรรศนะเรื่องอุตครภาวะของเทพเจ้า) นั้น "มีอยู่" และ

" ความมีอยู่ " ของพระองค์นั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสรรพสิ่งอธิบายได้ด้วย
ประสบการณ์สามัญของ " ความมีอยู่ " ของสรรพสิ่ง

จากแนวความคิดในเรื่องเทพเจ้า เราจะพบเค้าโครงหรือพื้นฐานของ
แนวความคิด เรื่อง อักตวา หรือ ตัวตน ในยุคพระเวท

ระยะที่มีการแปรเปลี่ยนจากเทพเจ้าประจำธรรมชาติไปเป็นเทพเจ้าใน
สถานะอุคตรภาวะ นั้น มีพื้นฐานมาจากแนวความคิดเรื่องการสร้างจักรวาลในบท
สวดที่เรียกกันในภาษาสันสกฤตว่า นาสตียะ (Nāsadiya) นั้น กล่าวไว้ตอน
หนึ่ง ซึ่งศาสตราจารย์แมกซมิลเลอร์ (Max Muller) แปลไว้ว่า

(ในเบื้องต้นแล้ว) ไม่มีสิ่งใดเลย ไม่มีทั้งความมีอยู่ (สัต) ไม่มีทั้งความ
ไม่มีอยู่ (อัสต) ไม่มีท้องฟ้า ไม่มีสวรรค์ อะไรเล่าที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุก-
อย่าง เป็นสิ่งที่อยู่ในห้วงน้ำอันลึกลับใช่หรือไม่ (ในเบื้องต้นแล้ว) ไม่มี ความ
ตาย ไม่มีอมฤตภาพ ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลางคืนกับกลางวัน ไม่มี
สิ่งใดเลย นอกจาก " สิ่งหนึ่งนั้น " ซึ่งดำรงอยู่ด้วยตนเอง^๑

" There was then neither what is nor what is not, there was
no sky, nor the heaven which is beyond. What covered ? Where was
it, and in whose shelter ? Was the water the deep abyss (in which
it lay)

There was no death , hence was there nothing immortal. There
was no light (distinction) between night and day. That One breathed
by itself without breath , other than it there has been nothing "
S . Radhakrishnan, Indian Philosophy, (London:George Allen & Unwin
Ltd. , 1929) , 1 : 100.

" สิ่งหนึ่งนั้น " ก็คือต้นกำเนิดของจักรวาลในนามของ ปรชาบดี ปुरुษะ
 ปรภาณ พรหมัน และ อาตมัน

ปรชาบดี เป็นชื่อเทพเจ้าที่ได้รับการกล่าวนามมากที่สุดในฐานะเทพเจ้าผู้
 ยิ่งใหญ่กว่าเทพทั้งปวง ในฐานะพระองค์ทรงมีฐานะเป็นผู้สร้าง และควบคุมความเป็น
 ไปแห่งจักรวาล

พระองค์ทรงสร้างจักรวาล เพื่ออะไรและโดยอย่างไร

ในบทสวดที่เรียกว่า ปुरुษะสูกตะ ปुरुษะ คือ ผู้ให้กำเนิดจักรวาล โดย
 การบำเพ็ญตะบะด้วยตนเอง และประกอบมหาญกรรม เอาตัวเองเป็นเครื่องเซ่น-
 สังเวศ^๑

จาก ปुरुษะ ดวงอาทิตย์เกิดขึ้นจากดวงเนตร ท้องฟ้าเกิดจากพระเศียร
 ทิศทั้งสี่เกิดจากพระโสต ดวงจันทร์ออกจากพระหทัย พระอินทร์ พระอัคนี เกิดจากพระ
 โอษฐ์ ดินเกิดจากพระบาท ฯลฯ^๒

ปुरुษะ จึงเสมือนหนึ่งเทพเจ้าที่มีตัวตนและที่ก่อให้เกิดจักรวาล ปुरुษะเป็น
 ทุกสิ่งในปัจจุบัน ในอดีต และในอนาคต (all this, all that, and **all** that
 shall be)^๓

^๑ Ibid : p 104

^๒ เอ็ม . หิริยันนะ , ปรัชญาอินเดียสังเขป วิจิตร เกกวิสิษฐ์ แปล
 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช , ๒๕๒๐) หน้า ๒๕

^๓ "Purusa evedam sarvam yad bhutam yachcha bhavyam" Chandradhar
 Sharma, A Critical survey of Indian Philosophy, (Delhi, Motilal
 Banarsidass , 1973) : 16

ระยะนี้เองที่ปุรุषะจะกลายเป็นเทพเจ้าที่ทรงสถานะอันตรภาวะ เพราะ
ทุกสิ่งในจักรวาลมีกำเนิดจากปุรุषะ โดยมีปราณเป็นตัวเชื่อมต่อ

ในศตปถะ พรหมณะ (Sātapatha Brāhmana) ได้กล่าวถึงกำเนิดของจักรวาลไว้ว่า เกิดขึ้นจากสิ่งอันคิมะ (Ultimate reality) ที่เรียกว่าพรหมัน (Brahman)

โดยนัยนี้ปุรุषะก็คือพรหม ซึ่งยังเป็นเทพเจ้าในฐานะบุคคลาธิษฐานและมีสถานะ ที่ตั้งทรงอยู่เหนือสรรพสิ่ง และทรงอยู่ในสรรพสิ่ง

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดที่เชื่อว่ามี " อะโร " บางอย่างที่ตั้งอยู่และสืบทอดไปยังภพหน้า ชาติหน้า ก็มีปรากฏแล้วในสมัยพระเวทนี้ และก็เช่นเดียวกับคำที่นิยามใช้กับเทพเจ้าผู้ก่อกำเนิดจักรวาล กล่าวคือ ในคัมภีร์พระเวทได้กล่าวถึงคำหลายคำ มีชื่อต่าง ๆ กันไป ในความหมายดังกล่าวนี้ เป็นต้นว่า อาตมัน (ātman) อสุ (asu) และ มนัส (manas) แต่โดยแท้จริงแล้ว อาตมันและอสู่มักจะใช้ในความหมายของ ปราณ (vital breath) และ มนัส มักจะใช้ในความหมายของความคิดและอารมณ์ (thought and emotion) มากกว่า

ในสมัยพระเวทจึงอาจกล่าวได้ว่า มีเค้าโครงเรื่อง อัตตา หรือ ตัวตน อยู่ใน ๒ ลักษณะ

ลักษณะแรก ในแง่ของผู้ให้กำเนิด ไร้ชื่อ ว่า ประชาบดี ปุรุषะ พรหมัน

ลักษณะที่สอง ในแง่ของมนุษย์ (ผู้ถูกให้กำเนิด) ไร้ชื่อ ว่า ปราณ อาตมัน

แนวความคิดเรื่องอัตตาหรือตัวตนในปรัชญาอุปนิษัต

แนวความคิดเรื่อง อัตตา หรือ ตัวตน มีปรากฏอยู่อย่างสมบูรณ์ในอุปนิษัต ซึ่งเป็นตอนสุดท้ายของคัมภีร์พระเวท อันมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เวทานตะ

อัตตา หรือ ตัวตน ในอุปนิษัต อาจแบ่งพิจารณาได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

ตัวตนสากล และ ตัวตนย่อย

ตัวตนสากล

ในลักษณะของตัวตนนั้นมีคำที่เกี่ยวข้องอยู่ ๒ คำ คือ คำว่า "ปรมาตมัน" และคำว่า "พรหมัน"

คำว่า " ปรมาตมัน " นั้น แท้ที่จริงก็บัญญัติขึ้นเพื่อใช้เรียก ตัวตนสากล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ตัวตนสากลมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า " ปรมาตมัน "

ส่วนคำว่า " พรหมัน " นั้น หมายความว่าถึงสิ่งแท้จริงอันคิณะ ที่เป็นพื้นฐานและเป็นต้นกำเนิดแห่งสรรพสิ่งในจักรวาล และในแง่หนึ่งก็คือ ตัวตนสากล หรือ ปรมาตมัน นั่นเอง

พรหมัน ในคัมภีร์อุปนิษัตมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ ในลักษณะที่เป็นภาคบุคคลาธิษฐาน ที่เรียกว่า อปรพรหม หรือ อิศวร ในลักษณะนี้เป็นการพูดถึงพรหมันในแง่โลกียะ (cosmic) คือ เป็นสิ่งที่ประกอบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่ดีทั้งปวง (สคฺณะ) และถึงพร้อมด้วยคุณวิเศษทุกอย่าง (สวิเศษ) ส่วนพรหมันในอีกลักษณะหนึ่ง คือ ในลักษณะที่เป็นภาคธรรมาธิษฐาน ที่เรียกว่า ปรพรหม อันเป็นการพูดถึงพรหมันในแง่โลกุตระ (acosmic) คือ เป็นสิ่งสมบูรณ์ที่ปราศจากคุณสมบัติทุกอย่าง (นีรคฺณะ) ปราศจากคุณวิเศษทั้งปวง (นีรวิเศษ) และไม่อาจอธิบายได้ด้วยคำพูดหรือภาษา (อนีรวาจนี)

อปรพรหม หรือ อิศวร ซึ่งเป็นพรหมันในแง่โลกียะ นั้น แท้จริงก็คือบุรุษที่กล่าวมาแล้วในยุคพระเวท ในฉานโทคยอุปนิษัต กล่าวถึงพรหมันไว้ด้วยคำว่า " ตัชชลาณ " ^๒ ซึ่งมีความหมายว่า สิ่งนั้น (ตัจ) เป็นที่เกิดขึ้นของโลก (ชะ)

¹ Ibid : p.27

² Ibid : p.24

เป็นที่กลับคืนสู่แห่งโลก (ละ) เป็นที่อิงอาศัยของโลก และ (อนะ) เป็นที่ดำรงอยู่
ของโลก

ส่วนปรพพรม หรือ พรหมัน ในแง่โลกุคตระ นั้น เป็นอันคิมสัจจ์ ึ่งอาจ
กล่าวถึงลักษณะใดเพียงว่า สัต จิต อานันตะ

คำว่า " สัต " แสดงภววิสัย (existence) คือ ความมีอยู่
ของพรหมัน ว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง ไม่ใช่ไม่มีอยู่

คำว่า " จิต " แสดงฐานะของพรหมันที่มีอยู่ว่า มีอยู่ในลักษณะจิตบริสุทธิ์
หรือ สัมปชัญญะบริสุทธิ์ (pure consciousness)

ส่วนคำว่า " อานันตะ " นั้น แสดงถึงคุณลักษณะของพรหมันที่มีอยู่และเป็น
จิตบริสุทธิ์นั้นว่า มีสภาพเป็นความสุขหรือความบันเทิงสูงสุด ที่เรียกว่า นิรามิสสุข

(bliss)

พรหมันในลักษณะดังกล่าวมานี้ เป็นพัฒนาการขั้นสุดท้ายในยุคอุปนิษัต คือ
มีลักษณะเป็นทั้งอุคตระภาวะ (transcendent) และ อันตรภาวะ (immanent)
กล่าวคือ ดำรงอยู่เหนือสิ่งทั้งปวงและดำรงอยู่ในสิ่งทั้งปวง

ตัวตนย่อย

ตัวตนในลักษณะนี้มีคำที่เกี่ยวข้องอยู่ ๒ คำ เช่นกัน คือคำว่า " ชีวาคมัน " และคำว่า " อาตมัน "

คำว่า " ชีวาคมัน " นั้น แท้ที่จริงก็มีบัญญัติขึ้นเพื่อเรียก ตัวตนย่อย หรือ
อาจจะกล่าวได้ว่า ตัวตนย่อยมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า " ชีวาคมัน "

ส่วนคำว่า " อาตมัน " นั้น มีความหมายที่วิวัฒนาการเริ่มต้นมาจากลม
หายใจ ปราน (vital breath) ความรู้สึก (feeling) จิต (mind)
วิญญาณ (soul) และ เจตภูต (spirit)

" อาตมัน " เป็นตัวตนตั้งแต่ชนิกหยาบ ๆ ที่หมายถึงร่างกาย (bodily
self) ไปจนถึงตัวตนสมบูรณ์ (Absolute self)

" อากมัน " เป็นสิ่งที่อนุสัย (inherent) อยู่ในสรรพสิ่ง เป็นผู้รู้ (subject) ซึ่งรู้มีประสบการณ์ และทำสิ่งที่ถูกรู้ (object) ให้ปรากฏ

" อากมัน " เป็นสิ่งเที่ยงแท้ ไม่มีวันเปลี่ยนแปลงและดำรงอยู่ในสถานะเดียวตลอดกาล " อากมัน " จึงไม่ใช่สิ่งเดียวกับร่างกายเพราะร่างกายเป็นสิ่งไม่เที่ยง มีการแปรเปลี่ยนและดับสูญไปตามกาลเวลา และ " อากมัน " ก็ไม่ใช่สิ่งเดียวกับที่ปรากฏในความฝัน ซึ่งยังมีความรู้สึกหวาดกลัวและเจ็บปวด ทั้ง " อากมัน " ก็มีใจตัวคนในตอนที่หลับสนิท ซึ่งเป็นเพียงนามธรรมที่รู้สึกและรับรู้อะไรไม่ได้เลย แต่ " อากมัน " เป็นสิ่งซึ่งเป็นรากฐานของสิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งคงที่ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทั้งหมด เพราะ " อากมัน " มี จึงมีร่างกาย ความฝัน การหลับสนิท ฯลฯ และเมื่อสิ่งเหล่านี้แปรเปลี่ยนไป " อากมัน " ก็ยังคงอยู่

" อากมัน " จึงเป็นอันคิมส์จัจ์ เช่นกัน ในกรูอุปนิษัทกล่าวถึง " อากมัน " ว่า บรรดาวัตถุที่ประสาทสัมผัสรับรู้ ตัวประสาทรับรู้เอง จิต ปัญญา และเหตุผล ล้วนแต่มีอยู่เพื่อ " อากมัน " และรับใช้ " อากมัน " ทั้งสิ้น " อากมัน " เป็นสิ่งที่สิ่งสถิตย์ อยู่ในสิ่งเหล่านี้ และทำให้สิ่งเหล่านี้ดำรงอยู่อย่างมีความหมาย แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ " อากมัน " " อากมัน " เป็นสิ่งที่อยู่เหนือสิ่งเหล่านี้

ตัวตนสากล กับ ตัวตนย่อย

อุปนิษัท เป็นแนวความคิดทางปรัชญาที่อาจเรียกได้ว่า จิตนิยมเชิงเอกนิยม (Monistic Idealism) หรือ เอกนิยมเชิงจิตนิยม (Idealistic monism) กล่าวคือ เป็นแนวความคิดทางปรัชญาที่ยืนยันว่า สิ่งแท้จริง อันคิมะ นั้นมีเพียงหนึ่ง และมีลักษณะเป็นจิตหรือสัมปชัญญะบริสุทธิ์ และอันคิมส์จัจ์ นั้น คือ พรหมัน หรือ อากมัน

ถ้าพิจารณาจากแง่อัตวิสัย หรือในฐานะผู้รู้ก็เรียกว่า อาตมัน ถ้าพิจารณาจากแง่ วัตถุวิสัย หรือในฐานะสิ่งที่ถูกรู้ ก็เรียกว่า พรหมณ์ กล่าวคือ มนุษย์ในสภาพของผู้รู้มีตัวตนย่อยหรือชีวาตมันซึ่งถูกจำกัดด้วยร่างกาย มนุษย์แต่ละคนมีชีวาตมัน เป็นแกนกลางของชีวิตร่างกาย มีการเปลี่ยนแปลงและสลายไปในที่สุด แต่ชีวาตมันนั้นคงสภาพเดิมอยู่ตลอดไป ไม่เปลี่ยนแปลง หรือสลายตามไปด้วย เพราะมันเป็นส่วนหนึ่งแห่งตัวตนสากล หรือพรหมณ์ หรือปรมาตมัน พรหมณ์ ก็คือ " ตัวตน " ในสภาพที่อยู่ภายนอกตัวผู้รู้ เป็นความจริงสูงสุด หรือ อันติมส์จจะ ซึ่งได้วิวัฒนาการมาเป็น โลก และสรรพสิ่งในโลก ตามนัยคำสอนของอุปนิษัท สิ่งปรากฏมีอยู่ในโลกทั้งที่เป็นตัวตน (อาตมัน) และทั้งสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน (อนาตมัน) ล้วนเป็นการสำแดงให้ปรากฏ (manifestation) ของสิ่งสัมบูรณ์ คือ พรหมณ์ ทั้งสิ้น

กล่าวอีกนัยหนึ่ง เมื่อพิจารณา " ความจริง " ตามสภาพที่อยู่ภายนอกตัวผู้รู้ (ภาวะของสิ่งที่ถูกรู้) หรือพิจารณาในแง่วัตถุวิสัยก็ไต่แก่ อันติมส์จจะ ที่เรียกว่า พรหมณ์ อันเป็นมูลการณะของสรรพสิ่ง แต่ถ้าพิจารณา " ความจริง " ตามสภาพของตัวเรา (ภาวะของผู้รู้) หรือพิจารณาในแง่อัตวิสัยก็ไต่แก่ อาตมัน หรือ ชีวาตมันนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม วัตถุทั้งปวงเป็นร่างกายของพรหมณ์ และชีวาตมันหรืออาตมันย่อย ก็เป็นร่างกายของพรหมณ์เช่นกัน แต่ชีวาตมันหรืออาตมันย่อยที่มีอยู่ได้ในหลายภาวะ ในภาวะที่กำลังตื่นอยู่ ในภาวะที่ฝัน ในภาวะแห่งการนอนหลับสนิท และในภาวะแห่งสัมปชัญญะบริสุทธิต์ ดังนั้น ตัวตนย่อยจะเข้าถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับตัวตนสากลในภาวะสุดท้ายนี้ และในภาวะนี้จะไม่มีการรู้ จะไม่มีทั้งความรู้ และจะไม่มีทั้งสิ่งที่ถูกรู้ ทั้งนี้เพราะผู้รู้ ความรู้ และสิ่งที่ถูกรู้ ต่างก็เป็นการสำแดงให้ปรากฏของสิ่งสัมบูรณ์ คือ พรหมณ์ (หรือ อาตมัน) ทั้งสิ้น

การปรากฏให้เห็นเป็นตัวผู้รู้ ความรู้ และสิ่งที่ถูกรู้ เป็นเพียงการสำแดง ให้ปรากฏของอันติมส์จ (พรหมณ์ หรือ อาตมัน) เฉพาะในชั้นสมมติบัญญัติ หรือในชั้น โลกียะ เท่านั้น

ในอุปนิษัท มีคำพูดหรือข้อความสำคัญอยู่ประโยคหนึ่ง เรียกว่า มหาวาक्य แปลว่า คำพูดที่ยิ่งใหญ่หรือสำคัญ ได้แก่ว่า " ตัต ตวัม อสิ " แปลตามตัวว่า " ท่านคือสิ่งนั้น " 1) หมายความว่า " อาตมัม คือ พรหมัน "

กล่าวโดยสรุปในอุปนิษัท ตัวตนมีอยู่และสำแดงให้ปรากฏได้เป็นตัวคน สากล และตัวคนย่อย ตัวคนสากล หรือปรมาत्मัน ไม่ได้ถูกจำกัดด้วยสิ่งใดเป็นสิ่งที่สมบูรณ์สูงสุด เป็นอนัตติมัจจุ ในขณะที่ยังมีชีวิตหรือชีวาत्मันถูกจำกัด ร่างกายที่เปรียบเสมือนอภรณ์ที่หุ้มห่อชีวาत्मันอยู่ เมื่อยังมีอวิชชา ชีวาत्मันนั้นก็จะไปอาศัยอยู่ในร่างกายใหม่จนกว่าชีวาत्मันจะหลุดพ้นจากการจำกัดด้วยประการทั้งปวง บรรลุความเป็นเอกภาพกับสิ่งสมบูรณ์ ซึ่งเรียกว่า พรหมัน หรือ อาตมัม

แนวความคิดเรื่องอัตตาหรือตัวตนในปรัชญาภควัตคีตา

แนวความคิดทางปรัชญาของคัมภีร์ภควัตคีตา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมหา- กาพย์ มหาภารตะ แม้จะเน้นหนักในเรื่องกรรมหรือการกระทำ ซึ่งตั้งอยู่บนชฎาน หรือความรู้และสนับสนุนด้วยความภักดีที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้าสูงสุดก็ตาม แต่อาจพิจารณาถึงแนวความคิดเรื่องอัตตาหรือตัวตน ที่มีอยู่ในคัมภีร์นี้ได้พอสมควร

คำสอนของคัมภีร์ภควัตคีตานั้น เน้นถึงสิ่งที่มีความจริงแท้แน่นอนไม่มีสัจ ซึ่งตรงข้ามกับสิ่งซึ่งไม่มีความจริงแท้แน่นอนไม่มีสัจ^๒

1 Ibid : p 26

2 "Of the unreal there is no being , and of the real there is no non - being" , Ibid : p ๒3

นาสโต วิหฺยเต ภาโว
 นานาโว วิหฺยเต สตะ
 อุกฺโขรมิ พุทฺธํ ภูตสฺส -
 อวณโยสฺสตถฺจฺจวทรุสฺสึกะ /๑๖/

๑๖. สิ่งที่ไม่มีย่อมย่อมไม่มีภาวะ สิ่งที่มีอยู่
 ย่อมไม่ไร้ภาวะ ที่สุดแห่งปรัชญานี้
 ทั้งสองนี้ ปราชญ์เห็นความดอง-
 แท้ของสิ่งต่าง ๆ ย่อมเห็นแจ้งตลอด

ในคัมภีร์นี้มีทั้งสิ่งที่ไม่มีความจริงแท้ อันได้แก่ร่างกายและสิ่งซึ่งจริงแท้
 อันได้แก่ พรหมัน หรือ ชีวาत्मัน หรือ ศรีวิณ (จิตซึ่งอาศัยร่าง)

อเนกานุมต อิมเ เทหา
 นิชฺยสฺสโยภูโตะ ศรีวิณะ
 อนาสฺสโน ปฺรเมยสฺสย
 ตสฺมาทฺมุชฺชสฺสว ภารต /๑๘/

๑๘. นี่ท่านเรียกว่า ศรีวิณ (จิตซึ่งอาศัย
 ร่าง) เป็นสภาพเที่ยงแท้ ไม่พินาศ
 อยู่เหนือการพิสูจน์ เข้าอาศัยอยู่ใน
 ร่างกายอันเป็นสิ่งซึ่งมีที่สุด ฉะนั้นจง
 รมเถิดท่านเฝ้าภรต

ร่างกายนั้นสูญสลายไปได้ แปรเปลี่ยนไปได้ ค้ำรงอยู่ได้ ณ สถานที่หนึ่ง
 ในเวลาหนึ่ง มีการแตกดับได้

ส่วนตัวตน คือ พรหมัน หรือ ชีวาत्मัน หรือ ศรีวิณ นั้น ค้ำรงอยู่ทั่ว
 ไปในจักรวาล ไม่เสื่อมสิ้นพินาศไป ไม่เกิด ไม่ตาย ไม่สูญ ไม่อาจถูกทำลาย
 เที่ยงแท้ ไม่ถูกประหาร ไม่ถูกไฟไหม้ ไม่เปียกน้ำ ไม่ถูกตัด ไม่ถูกเผา ไม่มี
 ความปรากฏ ไม่เปลี่ยนภาวะ และเป็นสิ่งที่อยู่เหนือความคิด ความเข้าใจ

* กลุณณะไชวปายนุวยาส, ศรีมัททควิทฺติคา (หรือเพลงแห่งชีวิต) แสง มนวิหฺร
 แพล, (กรุงเทพฯมหานคร . สำนักพิมพ์สมาคมนักวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๕)
 หน้า ๑๕

๒ เล่มเดียวกัน, หน้า ๒๐

อรินาตี คุ กทวิสุทธิ
 เยน สรวามีหิ ตตม
 วินาสมวยยสุยาสุย
 น กศุจิจูกรตุมรหติ /๑๗/

ย เอนั เวฤติ หนุตาโร
 ยตุจันน มนุยเต หตม
 อูเกา เตา น วิชานีโต
 นายนั หนุติ น หนุยเต /๑๘/

น ชายเต มุริยเต วา กทาจิ-
 นุนายั กุชวา ภวिका วา น กุยะ
 อโช นิตุยะ ศาชวโต'ยั ปุราโณ
 น หนุยเต หนุยมาเน ศรีโร
 /๒๐/

เวทาวินากินี นิตุยั
 ย เอนมชมววยม
 กถั ส ปุรุชะ ปารถ
 กั ซาตยติ หนุติ กม /๒๑/

ไนน์ ฉินุหนุติ ศสุธวานี
 ไนน์ ทหติ ปาวกะ
 น ใจน์ เกลทหนุตุยาไป
 น โศษยติ มารุตะ /๒๓/

๑๗. ฟังรู้ไว้ควยว่า สิ่งซึ่งแม่ทั่วสกล
 จักรวาลนี้ ย่อมไม่มีความพินาศ
 ใคร ๆ ไม่อาจทำสิ่งมึงไม่เสื่อมสิ้น
 นี้ ให้พินาศไปได้

๑๘. ใครนึกเอาว่า ศรีวิณนี้เป็นผู้ฆ่า และ
 คิดเอาว่า 'ศรีวิณนี้เป็นผู้ถูกฆ่า เขา
 ทั้งสองนั้นเป็นคนไม่รู้ (ความจริง)
 ศรีวิณนี้ไม่ได้ฆ่าใคร และไม่ถูกใครฆ่า

๒๐. ศรีวิณนี้ไม่เคยเกิด ไม่เคยตาย
 จะไม่เป็นอีก เมื่อใดเป็นแล้วศรีวิณนี้
 ไม่เกิด เพียงในภายหน้าและเพียง
 มาแล้ว ย่อมฆ่าไม่ตาย ในเมื่อร่าง
 ภายถูกฆ่า

๒๑. ผู้ซึ่งรู้จักสิ่งนั้นอันไม่เกิด ไม่สูญ ไม่
 อาจถูกทำลาย และเพียงแท้ เราจะ
 ถูกฆ่า หรือจะฆ่าใครไต่อย่างไร
 ปารถ

๒๓. ชีวิตมันนี้ ไม่ถูกอาวุธประหาร ไม่
 ถูกไฟไหม้ ไม่เปียกน้ำ ไม่ถูกลมพัด
 ให้แห้ง

อรุณไทย' ยมทา' โหຍ' ย-
มฤตโย' โสภย' เหว จ
นิตฺยะ สรวคคะ สุธาญ-
รจโร' ยั สนาคนะ /๒๔/

๒๔. ชีวามันนี้ ไม่ถูกตัด ไม่ถูกเผา
ทำให้เป็ยกไม่ได้ ทำให้แห้งไม่ได้
เที่ยงแท้ ปรากฏทั่วไป มั่นคง ไม่
หวั่นไหว และยั่งยืน

อวยุโต' ยมจิณฺโຍ' ย-
มวิกาโร' ยมฺรฺยเต
คสุมาเทว วิทิตฺวาน-
นानุโสจิทฺมฺรฺหสิ /๒๕/

๒๕. ชีวามันนี้ ท่านกล่าวว่า ไม่มีความ
ปรากฏ เป็นอินไทย ไม่มีวิการ (ไม่
เปลี่ยนภาวะ) ฉะนั้น เมื่อรู้ว่าเป็นคัง
นี้แล้ว ท่านไม่ควรเสว้าโสกถึงเลย

อาศฺจฺรฺยวสฺสฺยติ กศฺจฺเทน-
มาศฺจฺรฺยวทฺ ติโตว จาญฺยะ
อาศฺจฺรฺยวฺจฺจฺนมนฺยะ สฺถโณคฺติ
ศฺรฺชฺววาเปยฺนั เวท น จิว
กศฺจฺจฺติ /๒๕/

๒๕. ชีวามันนี้ ใครสังเกต ก็ว่าอศฺจฺรฺย
ใครกล่าวถึงก็ว่าอศฺจฺรฺย ส่วนผู้ฟัง
ก็ได้ยินว่าอศฺจฺรฺย แม้กรันได้ยินแล้ว
ก็ไม่มีใครสักคนเข้าใจ *

ชีวามันเคลื่อนจากร่างเก่าที่แตกดับแล้วไปอาศัยอยู่ในเรือนร่างใหม่
เหมือนกับการที่คนเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดเก่า แล้วแต่งตัวด้วยชุดใหม่ ร่างกายเปลี่ยนไป
แต่ชีวามันไม่เปลี่ยน การเกิดขึ้นและการแตกดับ การเจริญและการเสื่อมของร่าง
กาย ไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อชีวามัน แต่อย่างใด

* เล่มเดียวกัน , หน้า ๑๘, ๒๐, ๒๑ และ ๒๒

วาสาสี ชีรณานิ ยถา วิหยา
นวานิ อุกุณฺหาติ นโร' ปราณิ
ตถา สรีรานิ วิหยา ชีรณา-
นฺยุนฺยานิ สยาติ นวานิ เพหิ

๒๒. เหมือนคนถอดเครื่องนุ่งห่มอันเก่า
เสีย สวมชุดอันซึ่งเป็นเครื่องใหม่
ฉันใด ชีวาत्मันที่อาศัยร่างกาย ก็
ฉันนั้น ทั้งร่างเก่าเสีย เข้าสู่ร่างอัน
อันเป็นร่างใหม่ *

/๒๒/

ตัวคนนี้จะเวียนว่ายเปลี่ยนร่างกายใหม่ไปจนกว่าจะรู้แจ้งในความจริง
สูงสุด (คือ พรหมัน หรือ อาत्मัน)

ในมนุษย์จึงมีทั้งสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน (not self) และสิ่งที่เป็นตัวตน
(self) ทั้งนั้นทั้งนั้น ก็โดยอำนาจบันดาลแห่งพระผู้เป็นเจ้า และมนุษย์จะหลุดพ้น
ต่อเมื่อรวมอาत्मันย่อยเข้ากับอาत्मันสากล พระผู้เป็น เจ้าทรงมีความรู้แจ้งเกี่ยวกับ
อาत्मันของพระองค์ เป็นผู้มิเอือกภาพกับพระองค์

ทุกคนต่างมีภาระกิจ มีหน้าที่ที่จะต้องกระทำด้วยการปล่อยวาง ไม่หวังผล
ตอบแทน แม้จะบรรลุลูกความหลุดพ้น คือ รู้แจ้งเห็นจริงในอาत्मันแล้วก็ตาม แต่ภาระ
กิจที่ทำมาโดยตลอดเพื่อผู้อื่นก็ยังไม่สิ้นสุด การเห็นแจ้งในอาत्मันทำให้ผู้นั้นปฏิบัติ
ภาระกิจต่อผู้อื่นโดยปล่อยวาง ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

เอตานุญปี कु กรมาणि
สงฺค อญฺญวฺวา ผลานิจ
กรตุยานิदि मे पारुठ
นิสุจิต มตฺมฺจฺจมนฺ

๒. แม้กรรมเหล่านั้นก็ควรทำ
โดยไม่คิดอยู่ และโดย
ไม่หวังผล ปารุถ
นี่เป็นความเห็นของอาตมา
อย่างเด็ดขาดและสูงสุด ^๒

/๒/

* เล่มเดียวกัน หน้า ๒๑

๒ เล่มเดียวกัน หน้า ๒๐๓

การบรรลุโมกษะ คือ การปลดปล่อยความทุกข์ (จากการไม่เข้าถึงใน
ตัวคนสากล) ซึ่งเรียกว่า มุक्ति (Mukti) หรือการเข้าถึง พรหมณ์ ซึ่งเรียกว่า
พรหมิษิตี (brāhmishiti) หรือการไม่แก้งกระทำซึ่งเรียกว่า ไนษกรรมยะ
(naiskarmya) หรือการหลุดพ้นจากคุณะทั้งสามที่เรียกว่า ไกวัลยะ (Kai-
valya) หรือการเข้าสู่พรหมณ์ซึ่งเรียกว่า พรหมภาวะ (Brahmapbhava)
นั่นคือ การบรรลุถึงสภาพเป็นหนึ่งเดียว อาตมน์อยู่ในทุก ๆ สิ่ง และทุก ๆ สิ่งอยู่
ในอาตมน์ (The Ātman is in all beings and all beings are in the
Ātman)^๒

กล่าวโดยสรุป ตามหลักคำสอนของภควัทคีตา สิ่งแท้จริง อันตมิะ ได้
แก่ตัวคนสากล ซึ่งเรียกว่า พรหมณ์ หรือ ปริมาตมน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ ดำรงอยู่
ทั่วไปในสรรพสิ่ง

กรุม พुरुโมทกว อหุติ
พुरुมาตมรสมุทกาม
ตสมาวตวรวคคิ พुरुหม
นิตยบิ บชญเ ปุริติมุริตมุ /๑๕/

๑๕. ท่านจงทราบเถิดว่า กรรมเกิดจาก
พรหม(พระเวท) พรหมเกิดจาก
อักษร (ปริมาตมซึ่งไม่มีความเสื่อม)
เพราะฉะนั้นพรหมจึงมีอยู่ในสรรพสิ่ง
และดำรงอยู่ในัญญวิธี เป็นนิตย ^๓

สิ่งเที่ยงแท้ นี้ เมื่อเข้าอาศัยอยู่ในร่างกาย เป็นตัวตนย่อย เรียกว่า
ชีวาตมน์ หรือ ศรีวิณ

การบรรลุโมกษะคือรู้แจ้งในพรหมณ์ มีเอกภาพเดียวกับพระองค์ได้นั้น
ภควัทคีตาไม่ได้สอนให้เห็นในัญญ วิธี แต่สอนให้ละผลแห่งัญญกรรม และกรรมทั้งหลาย
สอนให้ละอหังการ มมังการ จึงจะบรรลุถึงญาณอันประเสริฐที่สุดได้

^๑ Radhakrishnan, Indian Philosophy, 41, 58p. cit : 575

^๒ Ibid, P 575

^๓ ฤคหะโยวปายนวุยาส , ศรีมัทภควัทคีตา , แสง มนวิฑูร แปล , หน้า ๕๐

อหังการ พัล ทรูปมุ
กาม โกรธ บริเคราะห (รับแจก
วิมุข นิรมมะ ศาธุโต
พรหมภูยาย กลุปะเต

/๕๓/

๑๘
๕๓. พนอหังการ ความท้าวหาญ คือ
กาม โกรธ บริเคราะห (รับแจก
ทาน คือฟงบุญบารมีผู้อื่น) ไม่มี
มมังการ มีความสงบ โขมเหมาะ
ที่จะตรัสรู้พรหม ๐

แนวความคิดเรื่องอัตตาหรือตัวตนในปรัชญา นยายะ - ไวเศมิคกะ

ปรัชญา นยายะ และปรัชญา ไวเศมิคกะ เป็นแนวความคิดที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และมีความเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ ไวเศมิคกะ พัฒนาแนวความคิดทางปรัชญาหนักไปในทางอภิปรัชญาและภววิทยา นยายะ พัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับตรรกวิทยา และญาณวิทยา

แนวความคิดเรื่องอัตตาหรือตัวตนที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาทั้งสองระบบ อาจนำมากล่าวไว้ในบทเดียวกันได้ เพราะเป็นหลักการเดียวกัน จะมีแตกต่างกันบ้างก็แต่ในประเด็นย่อย ๆ เท่านั้น

โดยที่ นยายะ เป็นปรัชญา พหุปรมาณุนิยม และ ตรรกสัจนิยม (Atomistic pluralism and Logical Realism) และ ไวเศมิคกะ เป็นปรัชญาพหุสัจนิยม (pluralistic Realism) ความเห็นในเรื่องตัวตนของปรัชญาาระบบทั้งสองจึงอาจเรียกได้ว่า เป็นความหลายหลากของอัตตาหรือตัวตน ^๒

^๑ เล่มเดียวกัน , หน้า ๒๑๕

^๒

"Vaishesika develops metaphysics and ontology ,Nyaya develops logic and epistemology", Sharma, A Critical Survey of Indian - Philosophy, p 191

ปรัชญา นยายะ ถือว่าสิ่งที่เป็นนิรันดร (eternal) มีอยู่เพียง สามอย่างคือ ปริมาณ (atom) ของธาตุคิน น้ำ ลม ไฟ อย่างหนึ่ง จีวาตมัน (individual soul) อย่างหนึ่ง และพระผู้เป็นเจ้า (God) อีกอย่างหนึ่ง

ปริมาณ มีอยู่จำนวนมากมายนับประมาณมิได้ เป็นสิ่งที่เล็กที่สุดของสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่อาจแยกย่อยหรือแบ่งแยกต่อไปได้อีก ไม่ประกอบขึ้นด้วยสัณฐาน แต่เป็นสัณฐานที่เล็กที่สุดที่ประกอบขึ้นเป็นสิ่งต่าง ๆ ปริมาณเป็นสิ่งที่ยั่งยืน เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ชั่วนิรันดร แบ่งแยกไม่ได้ ทำลายไม่ได้ สร้างขึ้นใหม่ไม่ได้และรับรู้ไม่ได้ ด้วยประสาทสัมผัส

ตามทฤษฎีของปรัชญาไวเซมิกกะ การรวมตัวของปริมาณเริ่มต้นด้วย ทักษะ (ทักษะ) เป็นการรวมตัวครั้งแรกของปริมาณ ๒ ปริมาณ สิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของปริมาณตั้งแต่ ๒ ปริมาณขึ้นไปนั้นล้วนเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง (ต่างจากปริมาณซึ่งเป็นสิ่งเที่ยงแท้) ทั้งนี้เพราะเหตุว่ามีการเกิดขึ้นของสิ่งนั้น ๆ จากการรวมตัวของปริมาณ สิ่งที่ย่อมจะต้องมีการเสื่อมสลายหรือแตกดับของสิ่งนั้นเช่นกัน การรวมตัวของปริมาณ ๓ ปริมาณ เรียกว่า ไตรอัค หรือ ตริยณะ หรือบางทีก็เรียกว่า ครสเรณู ปรัชญาไวเซมิกกะถือว่าสิ่งที่เราพอจะรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส นั้น จะต้องเกิดขึ้นจากการรวมตัวของปริมาณตั้งแต่ ๓ ปริมาณขึ้นไป หรือ ไตรอัค ส่วนปริมาณเพียงปริมาณเดียว และสิ่งที่เกิดจากการรวมตัวของ ๒ ปริมาณ หรือ ทักษะนั้น เล็กเกินไปที่จะรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส แต่เรารู้ว่ามันมีอยู่ได้โดยการอนุมาน

อย่างไรก็ตาม ทั้งปรัชญา นยายะ และปรัชญา ไวเซมิกกะ ต่างก็ถือว่า ปริมาณมีอยู่ ๔ ชนิด ได้แก่ปริมาณของธาตุ คิน น้ำ ลม ไฟ และปริมาณ คือ สภาเหตุทางเนื้อหาหรือวัตถุปัจจัยแห่งสากลจักรวาล

จีวาตมันมีอยู่เป็นจำนวนมากมาย จีวาตมันเป็นมูลฐานหรือที่ตั้งแห่งสัมปัญญาหรือความรู้อิสระ (consciousness) สัมปัญญาไม่ใช่สาร์คตะ

ของชีวาत्मิน หากเป็นคุณสมบัติโดยบังเอิญหรือคุณสมบัติที่เกิดขึ้นภายหลัง ชีวาत्मิน เป็นผู้รู้ ผู้เลวร้ายอารมณ์ ผู้กระทำความผิด และเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ชั่ววันรันคร ชีวาत्मิน มีโช อุดตราบังปฏิกฤษะ และแตกต่างจากพระผู้เป็นเจ้าของ ชึ่งเป็นปรมาत्मิน *

การรับรู้ (Cognition) อารมณ์ (affection) และความตั้งใจ (conation) ต่างเป็นคุณสมบัติโดยบังเอิญ ^๒ ที่เกิดขึ้นภายหลังของชีวาत्मินทั้งสิ้น ชีวาत्मินแม้จะเป็นสิ่งที่เล็ก แต่เมื่ออยู่ในร่างกายมันก็สามารถแผ่ไปได้ทั่วทุกส่วนของร่างกาย ร่างกาย (body) ประสาทรับสัมผัส (sense) จิตหรือมนัส (mind) แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดจากชีวาत्मินเมื่อบรรลุมฤโฆษะ ร่างกายเป็นที่ตั้งของประสาทรับสัมผัส โดยมีจิตหรือ มนัส เป็นสื่อกลางในการรับรู้ อารมณ์ ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาทางประสาทรับสัมผัส ในขณะที่ยังเวียนว่ายตายเกิด อยู่ในสังสารวัฏ

ดังนั้น ร่างกายก็ดี ประสาทรับสัมผัส ก็ดี จิตหรือมนัส ก็ดี ต่างก็เป็นอุปกรณ์ในการรับรู้โลกภายนอกของชีวาत्मินทั้งสิ้น

พระผู้เป็นเจ้าของหรือปรมาत्मินเป็นสิ่งที่เป็นนิรันครอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นผู้สร้าง ผู้พิทักษ์ และผู้ทำลายโลก พระองค์ทรงเป็นเหตุที่จะทำให้สิ่งที่เป็นผลเช่นโลกเกิดขึ้นได้ แต่ไปไต่ทรงมีเสรีภาพในการสร้างและ/หรือ ทำลาย เท่าใดนัก เพราะทรงถูกจำกัดด้วยอำนาจที่มองไม่เห็น คือ อหฤษะ (unseen power)

* "The individual soul is regarded as the substratum of the quality of consciousness which is not essence but only and accidental property. The soul is a real knower, a real enjoyer and a real active agent and an eternal substance. It is not transcendental consciousness and it is different from God who is the Supreme Soul." Ibid, p 207 - 208

^๒ เอ็ม หิริยานนะ , ปรัชญาอินเดียนสังเขป , วิจิตร เกิดวิศิษฐ์ แปล , หน้า ๑๖๔

ซึ่งทำให้ปริมาณของธาตุต่าง ๆ มารวมตัวกันเข้าตามสัดส่วนและรูปร่างลักษณะของสิ่งต่าง ๆ พระผู้เป็นเจ้า หรือ ปริมาณัน จึงเปรียบเสมือนสถาปนิกที่ทรงสร้างโลก จากวัตถุดิบที่มีอยู่แล้วคือปริมาณ และโดยแบบแปลนที่มีอยู่แล้วเช่นกัน คือ อทฤษฎะหรือกรรมของบรรดาชีวิตต่าง ๆ นั้นเอง

ในส่วนที่เกี่ยวกับการเกิดขึ้น และ/หรือการแตกดับของโลกนั้น ปรินญาไวเศมิทิกะกล่าวไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของปรินญา นยายะ เช่นเดียวกัน โลกมีการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วแตกดับไป แล้วเกิดโลกขึ้นใหม่สลับกันเช่นนี้เรื่อยไป จากการเกิดโลกไปจนถึงการแตกดับของโลก ถือเป็นวัฏจักรหนึ่ง เรียกว่า กัลป์ เมื่อโลกแตกดับไปแล้วชั่วระยะเวลาหนึ่ง พระผู้เป็นเจ้า ก็ทรงสร้างโลกขึ้นใหม่ ช่วงระยะเวลาระหว่างการแตกดับของโลกและการสร้างโลกใหม่นี้บางทีก็เรียกว่า อันตรกัป แปลว่า กัปหรือกัลป์ในระหว่างการเกิดขึ้น และการทำลายโลก

การเกิดขึ้นของโลกนี้ ปรินญาทั้งสองระบบต่างถือว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ก่อนแล้วที่สลายออกมาจากสิ่งที่เป็นเหตุ กล่าวคือทั้งปรินญา นยายะ และปรินญา ไวเศมิทิกะ เชื่อถือในทฤษฎี ปัจจัยการ ตามทฤษฎีอสังการยวาท โดยมีปริมาณเป็นวัตถุดิบปัจจัย อทฤษฎะเป็นแบบแปลน และพระผู้เป็นเจ้า ทรงเป็นสถาปนิก

โลกเกิดขึ้นและ/หรือแตกดับ เริ่มต้นจากเจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้า (ซึ่งปรินญาไวเศมิทิกะเรียกว่า พระมเหศวร) เจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้าจะส่งแรงกระตุ้นไปสู่ผลรวมแห่งบุญและบาปที่เรียกว่า อทฤษฎะซึ่งชีวิตาตมันทั้งหลายได้สั่งสมไว้เมื่อยังดำรงชีพอยู่ในโลกอื่น เจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้านี้ทั้งพลังสร้างสรรค์และพลังทำลายแห่งอทฤษฎะแบบเนื่องอาศัยอยู่

ตามคัมภีร์ ปทารถธรรมสังคหะของปรินญาไวเศมิทิกะ นั้น การสร้างโลก ปริมาณของธาตุผสมจะรวมกันเป็น ทยาก และ ไตรอติ ก่อน การรวมตัวลำดับต่อไปได้แก่ธาตุน้ำ ธาตุดิน และธาตุไฟ ตามลำดับ ส่วนการแตกดับของโลกนั้น ปริมาณ-

ของธาตุคินแยกตัวจากกันก่อน ต่อไปจึงเป็นการแยกตัวของปรมาณูธาตุน้ำ ธาตุไฟ และธาตุลม เป็นอันดับสูญหาย

กล่าวโดยสรุป ก้าวสร้างโลกและ/หรือการทำลายโลกของพระผู้เป็นเจ้า ตามความเชื่อของปรัชญา นยายะ และปรัชญา ไวเศษิกะ นั้น มีการเกิดขึ้นและแตกดับสลับกันตลอดมา โดยเจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้กระตุนให้อำนาจที่มองไม่เห็นหรือ อทฤษฎะ กระทำหน้าที่ในการรวมตัวหรือการแยกตัวของปรมาณูโลกถูกสร้างขึ้นโดยพระผู้เป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างมนุษย์ สัตว์ และสิ่งต่าง ๆ ขึ้นในโลกให้เหมาะสมกับบุญและบาปที่บรรพชาชีวิตมันได้สั่งสมไว้ และทรงให้มนุษย์ สัตว์ เหล่านั้นได้รับความสุขความทุกข์ตามควรแก่กรรมของตน เมื่อสิ้นสุดวาระดังกล่าวแล้ว พระผู้เป็นเจ้าจึงทรงมีเจตจำนงที่จะทำลายโลกตามแบบแผนของ อทฤษฎะ เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามพระองค์ทรงให้เวลาแก่มนุษย์สัตว์เพื่อพักผ่อนว่างเว้นจากความทุกข์หลังจากไคเหินคเหิน้อยจากภารกิจที่ไคท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลก ซึ่งเรียกว่า อันตรกัป ทั้งโลกกลับมาแล้ว

พระผู้เป็นเจ้าตามทฤษฎะของปรัชญา นยายะ และปรัชญา ไวเศษิกะ จึงทรงเสมือนสถาปนิกที่ทรงสร้างและ/หรือทำลายโลกตามแบบแผนแห่ง อทฤษฎะ โดยมีปรมาณูเป็นวัตถุดิบปัจจัย นั่นคือพระองค์ทรงสร้างและ/หรือทำลายโลกด้วยเจตจำนงของพระองค์ซึ่งเสมือนเป็นแรงกระตุนให้อทฤษฎะ (มวลกรรมแห่งชีวิตมัน) สร้างสรรค์หรือทำลาย นั่นเอง

แนวความคิดเรื่องอิตตาหรือตัวตนในปรัชญา สาขชยะ - โยคะ

ปรัชญา สาขชยะ และปรัชญา โยคะ เป็นแนวความคิดที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และมีความเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับปรัชญา นยายะ และปรัชญา ไวเศษิกะ ปรัชญาสาขชยะจัดว่าเป็นระบบปรัชญาเก่าแก่ที่สุดในบรรดาปรัชญาแบบต่าง ๆ ของอินเดีย เป็นปรัชญาที่เน้นหนักไปในทางทฤษฎี (theory) ในขณะที่ปรัชญาโยคะเน้นหนักไปในทางปฏิบัติ (practice)

หรือการกระทำ (action)

แนวความคิดเรื่องอัตตาหรือตัวตนของปรัชญาทั้งสองระบบ จึงอาจนำมา
กล่าวไว้ในกลุ่มเดียวกันได้

อัตตา หรือ ตัวตน ในความเชื่อของปรัชญาทั้งสองระบบ ตั้งอยู่บนมูลฐาน
ของ ประภคติ (Prakrti) และ ปुरुษะ (Purusa)

ตามทฤษฎีของปรัชญาสาางชยะและปรัชญาโยคะ นั้น ความจริงแท้ในเอก-
ภพ มีอยู่เพียงสองสิ่ง คือ ประภคติ และ ปुरुษะ

ประภคติ เป็นเสมือนรูปชาคุดันสุขุม และไม่มีที่สิ้นสุด ส่วนปुरुษะหรือตัวตน
ที่เที่ยง มีจำนวนมากหลาย และไม่มีที่สิ้นสุดเช่นกัน

ประภคติ เป็นมูลฐานแห่งสรรพสิ่งในโลก เป็นต้นเหตุให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ทาง
วัตถุขึ้น ประภคติเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ไม่เปลี่ยนแปลง แต่สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากประภคติ ไม่
เที่ยงแท้เปลี่ยนแปลงได้ มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปได้ ปรัชญาสาางชยะ
และปรัชญาโยคะถือว่าโลกแห่งวัตถุคลี่คลายพัฒนาออกมาจากประภคติ และการเสื่อม
สลายของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ก็คือ การที่มันกลับคืนไปสู่ประภคติตามเดิม นั่นเอง
เพราะประภคติเป็นต้นเค้าของสิ่งที่ไม่มีความวิญญานทั้งปวง ประภคติจึงเป็นสิ่งที่ปราศจาก
ความรู้สึก แต่เป็นสิ่งที่มีการเคลื่อนไหว (motion) แนบเนื่องอยู่ในรูปของ รหัส

ประภคติได้รับการขนานนามต่าง ๆ มากมาย ที่ได้ชื่อว่า ประภคติ
เพราะมันเป็นต้นเค้าของสรรพสิ่งและยังได้นามต่าง ๆ อีก ดังต่อไปนี้

ได้ชื่อว่า ประชาณ เพราะเป็นสิ่งแรกของสากลจักรวาล

ได้ชื่อว่า อวยักตะ เพราะเป็นต้นตอแห่งผลทั้งหลาย

ได้ชื่อว่า อนุมาน เพราะเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนจนไม่อาจรู้ได้ทางประ-

สาทสัมพันธ์ รู้ได้จากการอนุมานจากผลผลิตของมันเท่านั้น

ได้ชื่อว่า ชตะ เพราะเป็นสิ่งที่ไร้สติปัญญาและความรู้สึก

ได้ชื่อว่า ศักติ เพราะเป็นพลังที่มีกัมมันตภาพอยู่ตลอดเวลา

ประภคติประกอบด้วย ๓ อย่าง ซึ่งดำรงอยู่ในลักษณะสมคุณัย ได้แก่ สัตวะ
รหัส และ คมีส

สัจวะ แปลตามตัวว่า ความแท้จริงหรือความมีอยู่ เป็นมูลฐานของความ
ดี ความสุข ความเบา ความแจ่มใส ความมีประกายสกลใส ความเจิดจ้าแห่งปสง
สว่าง การเลื่อนลอยขึ้นเบื้องบน ความพอใจ สีของสัจวะคือ สีขาว

รชัส แปลตามตัวว่า ความเศร้าหมอง เป็นสิ่งที่ทำให้เกิด จลนภาพ
หรือความเคลื่อนไหว ความกระปรี้กระเปร่า ความเจ็บปวด ความกระวนกระ
วาย ความโหดร้ายรุนแรงของอารมณ์ มันเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความกระตุนเร่งเร้า
อันเป็นผลให้เกิดความเคลื่อนไหวขึ้น สีของ รชัส คือ สีแดง

ตมัส แปลตามตัวว่า ความมืด เป็นมูลฐานของความรู้สึกเฉย ๆ การ
ปราศจากความสนใจ ความโง่เขลา ความรู้สึกสับสน ความเรื่องอึมเหงาหงอย
ความทอหู่ ในแง่ของวัตถุเป็นลักษณะของความหนัก ความหยุดนิ่ง ตมัส มีลักษณะ
ขัดแย้งกับ สัจวะ ในแง่ที่แสดงลักษณะตรงกันข้าม และแย้งกับ รชัส ในแง่ที่มัน
ทำให้เกิดความหยุดนิ่ง ในขณะที่ รชัส เป็นตัวการทำให้เกิดความเคลื่อนไหว สี
ของ ตมัส คือ สีดำ หรือ สีคล้ำ

ในภาวะของประภคติ สัจวะ รชัส ตมัส อยู่ในภาวะสมคุลย์ ไม่มี
ความหวั่นไหว ว่างในภาวะนี้จะไม่มีการวิวัฒนาการของประภคติไปเป็นสิ่งต่าง ๆ วิวัฒนา
การ จะเกิดขึ้นต่อเมื่อความสมคุลย์ถูกรบกวนให้เสียคุลย์ และสิ่งที่รบกวนให้คุณะของ
ประภคติ เสียคุลย์ ก็คือ ปुरुชะ

ปुरुชะ เป็นสิ่งแท้จริงอันติมะ คู่กับ ประภคติ เป็นวิญญาณบริสุทธิ์ เป็น
ผู้รู้และเป็นพื้นฐานแห่งความรู้ทั้งปวง เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้และดำรงอยู่ได้โดยลำพังตน-
เอง ดำรงอยู่เหนือความเปลี่ยนแปลงทุกอย่าง ปुरुชะตามความเชื่อของปรัชญาสา
งขยะ และ โยคะ นั้น มีอยู่จำนวนนับประมาณมิได้ แต่โดยคุณสมบัติ ปुरुชะทุก ๆ
ปुरुชะ มีคุณสมบัติเป็นอย่างเดียวกัน คือ เป็นวิญญาณบริสุทธิ์เหมือนกัน จะแตก-
ต่างกันก็แต่เพียงปुरुชะหนึ่งดำรงอยู่เป็นอิสระจากปुरुชะอื่นเท่านั้นเอง

ปुरुชะและประภคตินี้เป็นสิ่งที่มียู่คู่กัน ปुरुชะที่ปราศจากประภคติก็เหมือน

คนง่อย ประภคิตีที่ปราศจากปุรุษะก็เหมือนคนตาบอด * ประภคิตีต้องการปุรุษะ เพื่อที่ตนเองจะได้เป็นที่รู้จัก และเพื่อความบันเทิงแก่ปุรุษะ ปุรุษะก็ต้องการประภคิตี เพื่อการรื่นเริงบันเทิงสุขและความหลุดพ้นสิ่งนิรันดร ทั้งสองจึงต้องพึ่งพาอาศัยวึ่งกันและกัน เหมือนกับคนง่อยตาดีที่หลังคนตาบอดเดินทางออกจากป่า ทั้งนี้ก็โดยเหตุที่ว่า ปุรุษะนั้นแม้จะมีสติปัญญา แต่ก็เป็นที่ปราศจากกัมมันตภาพ จึงต้องอาศัยประภคิตีซึ่งเป็นสิ่งที่มีกัมมันตภาพ ส่วนประภคิตีแม้จะเป็นสิ่งที่มีกัมมันตภาพ แต่ก็ขาดสติปัญญา จึงต้องอาศัย ปุรุษะ

วิวัฒนาการของสรรพสิ่งเกิดขึ้นเมื่อปุรุษะเข้ามาอยู่ใกล้ ๆ ประภคิตี เป็นเหตุให้ความสั่นสะเทือนเกิดขึ้นที่ รัศมี เมื่อรัศมีเกิดสั่นไหวจึงทำให้คุณะต่าง ๆ เสียสมดุลย์เกิดการสั่นไหวตามไปด้วย วิวัฒนาการก็จะเริ่มต้นขึ้นโดยการปรากฏเป็นโลกและสิ่งต่าง ๆ ในโลกออกมาจากประภคิตี การเปลี่ยนแปลงของคุณะทั้ง ๓ ในลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงภายนอกเรียกว่า วิรูปปริณามะ

ตามแนวความคิดของปรัชญาสาขชยะและปรัชญาโยคะ โลกและสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่วิวัฒนาการออกมาจากประภคิตีนี้ ไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่แต่อย่างใด แต่เป็นสิ่งที่แนบเนื่องอยู่แล้วในประภคิตี และเป็นเพียงคลี่คลายปรากฏตัวออกมาจากประภคิตีเท่านั้น แนวความคิดที่เชื่อว่า ผล ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ แต่แนบเนื่องมาจากสิ่งที่เป็นเหตุ นี้ เป็นทฤษฎีปัจจัยจากการแบบสัจการยวาท

ส่วนการเสื่อมสลายของสรรพสิ่งเกิดขึ้นเมื่อปุรุษะและประภคิตีแยกห่างจากกัน ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภายในของประภคิตีที่เรียกว่า สรูปปริณามะ โดยสัตวะเปลี่ยนแปลงเป็นสัตวะ รัศมีเปลี่ยนแปลงเป็นรัศมี त्मัสเปลี่ยนแปลงเป็นत्मัส

¹ "Purusa without Prakriti is lame and Prakriti without Purusa is blind" Sharma, A Critical Survey of Indian Philosophy, p. 158

อนึ่ง ปรัชญาโยคะมีความเชื่อว่า พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นปुरुหะพิเศษที่ปราศจากข้อบกพร่องโดยสิ้นเชิง ทรงสมบูรณ์พร้อมด้วยคุณสมบัติทุกอย่าง ทรงสถิตย์อยู่ในที่ทุกแห่ง ทรงเป็นสัตย์พัญญู และทรงสรรพเดชะ ทรงอยู่เหนือการจำกัดทั้งปวง และทรงอยู่เหนือสามัญญวิสัยของมนุษย์ แม้นมนุษย์จะบรรลุโมกษะแล้ว ก็ยังมีความบกพร่องติดตัวอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่สมบูรณ์พร้อมเช่นพระผู้เป็นเจ้า หรือปुरुหะพิเศษ ส่วนปรัชญาสางขะนั้นอาจกล่าวได้ว่ามิได้ " คิคข์อง " ในพระผู้เป็นเจ้า แต่อย่างใดเลย

แนวความคิดเรื่องอัตตาหรือตัวตนในปรัชญา มีมามสา

มีมามสา เป็นปรัชญาประเภท พหุสัจนิยม (Pluralistic Realism) กล่าวคือ เชื่อในความมีอยู่จริงของทั้งโลกภายนอกและของทั้ง ชีวาत्मัน^๑

ชีวาत्मัน ตามความเชื่อของปรัชญา มีมามสา เชื่อว่าชีวาत्मันมีอยู่เป็นจำนวนมากนับประมาณมิได้ เช่นเดียวกับร่างกายอันเป็นที่สถิตย์อยู่ ทั้งยังมีชีวาत्मันที่ถึงซึ่งความหลุดพ้นแล้ว ปราศจากร่างกายเป็นที่อิงอาศัยก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก มิได้เช่นกัน นอกจากนี้ปรัชญา มีมามสา ยังมีทรรศนะว่า มีปริมาณและมีสสารซึ่งดำรงอยู่ชั่วนิรันดรเป็นจำนวนมากเหมือนกัน

ชีวาत्मันที่มีอยู่เป็นจำนวนมากดังกล่าวแล้วนั้น เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ (นิตยะ) มีอยู่ทั่วไป (สรวคตะ) กระจายอยู่ทุกหนทุกแห่ง (วิญ) ไม่มีขอบเขตจำกัด(วยาปกะ) เป็นสสาร (ทรพิยะ) จึงเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความรู้สึกตัว ชีวาत्मันจึงเป็น

๑ "The Mimamsaka is a pluralistic realist who believes in the reality of the external world and of the individual soul", Ibid, p.233

ผู้รู้ เป็นผู้เสวยทุกข์สุข และเป็นผู้กระทำกรรม

ชีวาत्मันเป็นสิ่งที่แตกต่างจากร่างกาย แตกต่างจากประสาทรับสัมผัส และแตกต่างจากจิตใจ ความเข้าใจ

ชีวาत्मันเป็นผู้เสวยอารมณ์ โดยมีร่างกายเป็นพาหนะสำหรับเสวยอารมณ์ และมีประสาทรับสัมผัสเป็นเครื่องมือในการเสวยอารมณ์

ชีวาत्मันเป็นสิ่งที่ปราศจากความรู้สึกตัว ความรู้สึกตัว ความรู้สึกภายใน และวัตถุภายนอก เป็นสิ่งที่ชีวาत्मันรับรู้ในการเสวยอารมณ์ ไม่ใช่คุณสมบัติของชีวาत्मัน หากแต่เป็นคุณสมบัติที่เกิดขึ้น มีขึ้น เพราะชีวาत्मันมาอยู่ร่วมกับร่างกาย

ในประเด็นดังกล่าวมานี้ ท่านประภากกร และท่านกุมาริล คณาจารย์ของปรัชญามีมามสา มีความเห็นแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ

ท่านประภากกรเห็นว่า ชีวาत्मันนั้นเป็นสิ่งที่ปราศจากความรู้สึกตัว ปราศจากความรู้สึกสุข ทุกข์ คุณสมบัติที่แท้จริงของชีวาत्मันคือความสามารถในการเสวยอารมณ์ทุกข์ สุข และมีเจตนา หรือ เจตจำนงที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจของกุศลอกุศล ที่ชีวาत्मันเคยกระทำไว้

ส่วนท่านกุมาริลมีความเห็นว่า ชีวาत्मันเป็นสิ่งที่ไม่มีเอกภาพ (identity) และวิวิธภาพ (differences) เช่นทั้งสิ่งที่ปราศจากการเปลี่ยนแปลง และมีความเปลี่ยนแปลงในสถานะของสสาร ชีวาत्मันเป็นสิ่งที่คงที่และดำรงอยู่ในสถานะอย่างเที่ยงตลอดกาล ในสถานะแห่งคุณสมบัติชีวาत्मันเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและแปรเปลี่ยนได้มากมายหลายแบบ ชีวาत्मันเป็นสิ่งที่มิหังความรู้สึกตัวและความไม่รู้สึกตัว

I "Prabhakara and Kumarila both admit the plurality of the individual souls and regard the self as an eternal (nitya), omnipresent (sarvagata), ubiquitous (vibhu), infinite (vyapaka) substance (dravya), which is the substratum (ashraya) of the consciousness and which is real knower body, the sense, the mind and the understanding". Ibid, p²³⁴

ชีวิตมันต้องมาประสบทุกข์ เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏก็เพราะเหตุที่มาเกี่ยวของพันพันกับร่างกาย ประสาทสัมผัส ผัส จิต และความเข้าใจ ซึ่งทำให้ชีวิตมันเกิดเป็นผู้รับรู้ ผู้เสวยอารมณ์ และผู้กระทำกรรม ความพันพันดังกล่าวนี้ สืบเนื่องมาจากกรรมหรือการกระทำซึ่งเป็นเหตุให้ต้องเวียนว่ายตายเกิด ฉะนั้นเพื่อให้ชีวิตมันได้เข้าสู่สถานะแห่งการบรรลุโมกษะ คือกลับคืนสู่สภาวะแห่งสสารบริสุทธิ์ ที่ปราศจากคุณสมบัติทุกอย่าง ไม่มีแม้กระทั่งความรู้สึกตัวและความรู้สึกเป็นสุขตามทรรสนะของท่านปรภากร หรือเพื่อให้ชีวิตมันได้เข้าสู่สถานะแห่งการบรรลุโมกษะที่เป็นสถานะแห่งความตื่นอย่างแท้จริงตามทรรสนะของท่านกุมาริล จึงต้องขจัดการเวียนว่ายตายเกิดของชีวิตมัน จึงต้องขจัดด้วยการงดเว้นกระทำกรรมซึ่งจะมีผลให้ความพันพันของชีวิตมันกับร่างกาย ประสาทสัมผัส จิต และความเข้าใจสิ้นสุดยุติลง

• ปรัชญา มีมามสา ได้แบ่งกรรมหรือการกระทำออกเป็น ๓ อย่าง^๑ คือ

๑. กรรมที่ต้องกระทำ กรรมชนิดนี้เป็นกรรมที่ต้องกระทำ แม้ว่าการกระทำกรรมชนิดนี้ไม่ก่อให้เกิดบุญ แต่หากงดเว้นไม่กระทำ จะทำให้เกิดบาปหรือมีโทษกรรมที่ต้องกระทำนี้ยังแบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ กรรมที่ต้องทำเป็นประจำวัน (นิตยะ) เช่น การสวดมนต์ และกรรมที่ต้องทำตามโอกาสที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ (ไนमितติกะ)

๒. กรรมที่ทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้ กรรมชนิดนี้เป็นกรรมที่ทำก็ได้ไม่ทำก็ได้ มีชื่อเรียกเฉพาะว่า กามยะ การทำกรรมชนิดนี้จะก่อให้เกิดบุญ แต่การไม่ทำก็ไม่—ได้ ก่อให้เกิดโทษหรือบาป ตัวอย่างเช่น การบูชาญิงซึ่งถือว่าจะทำให้ผู้กระทำไปบังเกิดในสวรรค์ แต่การไม่ทำการบูชาญิงไม่ได้ก่อให้เกิดบาปแต่อย่างใด

^๑ คร.สุนทร ณ รั้งยี , ปรัชญาอินเดีย ประวัติกและลัทธิ , (กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์พิพิธวิทยา , ๒๕๖๑) , หน้า ๒๑๖

๓. กรรมที่ต้องห้าม กรรมชนิดนี้เป็นกรรมที่ห้ามไม่ให้กระทำ ถ้าขึ้น
กระทำเข้าจะก่อให้เกิดบาป ตายแล้วจะต้องไปเกิดในนรก กรรมนี้มีชื่อเฉพาะ
เรียกว่า ประคติสิทธิ์ เว้นถ้าหากได้ฝ่าฝืนกระทำกรรมที่เรียกว่า ประคติสิทธิ์ไปแล้ว
หากต้องการให้ผลของประคติสิทธิ์กรรมหมดไปหรือมีผลน้อยลง ก็จะต้องทำกรรมล้าง
บาปหรือกรรมที่มีชื่อเฉพาะว่า ปรายศิจิตตะ

ทั้งท่านปรภากร และท่านกุมารสิริ เห็นพ้องต้องกันว่า การที่ชีวิตามัน
จะบรรลุโมกษะนั้น จะต้องงดเว้นการกระทำกรรมที่ทำได้ไม่ทำก็ได้ และกรรมที่
ต้องห้ามเท่านั้น เพราะกรรมที่ทำได้ไม่ทำก็ได้มันก่อให้เกิดบุญและนำไปสู่การเกิด
ในสวรรค์ ส่วนการกระทำกรรมที่ต้องห้าม ก็มีผลให้ผู้นั้นกระทำไปเกิดในนรก เว้น
หมายความว่า ยังคงเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ ส่วนการกระทำกรรมที่ต้องกระทำนั้น
เป็นไปในลักษณะที่ปราศจากอุปาทาน ไม่กังวลหรือคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น แต่กระทำ
ไปเพราะพระเวทได้บัญญัติไว้เช่นนั้น ซึ่งเป็นทางที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากความ
ทุกข์ทั้งปวง บรรลุโมกษะได้

กล่าวโดยสรุป ปรชญา มีนามสา เชื่อว่า ชีวิตามันคือตัวคนที่มืออยู่ใน
ลักษณะของสสาร (ทรพียะ) ซึ่งปราศจากความรู้สึกรู้ตัว แต่เป็นผู้เสวยอารมณ์โดย
มีร่างกายเป็นพาหนะสำหรับเสวยอารมณ์ และมีประสาทสัมผัสเป็นเครื่องมือใน-
การเสวยอารมณ์ อย่างไรก็ตาม ชีวิตามันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความรู้สึกรู้ตัว
ชีวิตามันจึงเป็นผู้รู้ ผู้เสวยทุกข์สุข และเป็นผู้กระทำกรรม ดังนั้น เพื่อให้ชีวิตามัน
บรรลุโมกษะ ชีวิตามันจึงต้องละเว้นจากการกระทำกรรมที่ทำได้ไม่ทำก็ได้ และกรรม
ที่ต้องห้าม อันทำให้ชีวิตามันยังคงต้องเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏเสีย

แนวความคิดเรื่องอิตตาหรือตัวตนในปรัชญา เวทานตะ

เวทานตะ เป็นปรัชญาที่เกี่ยวกับคำสอนตอนปลายของพระเวท ซึ่ง
พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับพรหมันเป็นส่วนใหญ่ แนวคำสอนของปรัชญาเวทานตะแบ่งได้
เป็น ๒ แนวคำสอนใหญ่ ๆ คือ ปรัชญาอไซวะตะเวทานตะ ของท่านสังกรจารย์

และปรัชญาวิเศษญาไหวะเวทาคะ ของท่านรามานูชะ

ก. แนวความคิดเรื่องอัตตาหรือตัวตนในปรัชญาอไหวะเวทาคะของท่าน
สังกรจารย์

อันติมส์ัจจะ

คำว่า " อไหวะ " หมายความว่า ไม่มีสอง ไม่เป็นสอง ปรัชญาอไหวะเวทาคะเชื่อว่า สิ่งแท้จริง อันติมะ (ultimate reality) มีเพียงสิ่งเดียวเท่านั้นและสิ่งนั้นก็คือ พรหมัน

พรหมันเป็นสิ่งแท้จริงเพียงสิ่งเดียว นอกจากพรหมันก็ไม่มีอะไรที่เป็นจริงหรือมีอยู่จริง พรหมันเป็นสิ่งสมบูรณ์ที่ปราศจากคุณสมบัติทุกอย่าง พรหมันมีอยู่ได้หรือดำรงอยู่ได้โดยสภาวะของตนเอง โดยไม่ต้องอิงอาศัยเหตุปัจจัยใด ๆ เพื่อการดำรงอยู่หรือมีอยู่ แต่เป็นสิ่งวิ้งเป็นพื้นฐานแห่งการมีอยู่ เป็นอยู่ ของสิ่งอื่น ๆ พรหมันดำรงอยู่นอกกาลเวลาและอวกาศ (time & space) แต่กาลเวลาและอวกาศเป็นสิ่งที่ต้องอิงอาศัยพรหมัน พรหมันเป็นทุกสิ่งทุกอย่างโดยที่ตัวมันเองไม่ได้เป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ สภาวะอันแท้จริงของพรหมันเป็นสิ่งที่ไม่อาจบรรยายด้วยคำพูดให้ถูกต้องได้ และไม่อาจรู้ได้ด้วยเหตุผล พรหมันเป็นสิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัด หรือสิ่งที่เป็นอนันต์ (infinite) วิ้งสิ่งที่มีขอบเขตจำกัด เช่น มนุษย์ ไม่มีทางรู้จักหรือทราบธรรมชาติอันแท้จริงของพรหมันได้เลย พรหมันเป็นสิ่งที่คงที่ตลอดกาล ไม่เคลื่อนไหว ไม่เปลี่ยนแปลง และไม่เปลี่ยนแปลง พรหมันเป็นสิ่งที่มิเอกภาพ ไม่ได้เป็นส่วนรวมที่ประกอบขึ้นจากส่วนย่อย พรหมันอยู่นอกโลกแห่งปรากฏการณ์ พรหมันจึงอยู่นอกขอบเขตของความเหมือนและความแตกต่าง ซึ่งเป็นเรื่องของโลกของปรากฏการณ์ พรหมันจึงไม่เหมือนอะไรและไม่แตกต่างจากอะไร มันเป็นสัค (สิ่งจริงแท้) หมายความว่ามันไม่ใช่สัค (สิ่งที่ไม่จริงแท้) มันเป็นจิต (สัมปชัญญะ) หมายความว่ามันไม่ใช่จิต (สิ่งที่ไม่มีสัมปชัญญะ) มันเป็น

อานันตะ (นิรามิสสสุข) หมายความว่า มันไม่ใช่สภาวะที่เรียกว่า ทุกข์ *

คำว่า สัต จิต อานันตะ ใช้บอกลักษณะหรือภาวะของพรหมันตาม คำสอนของอโหวตะเวทานตะโคติที่สุดเท่าที่ภาษาพูดจะฟังเป็นไปได้ แต่กระนั้น คำทั้ง ๓ คำ นี้ก็ไม่อาจจะอธิบายถึงภาวะของพรหมันได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ เพราะสภาวะ อันแท้จริงของพรหมันเป็นสิ่งที่อยู่เหนือวิสัยหรือคำพูดนั่นเอง

พรหมันและอาตมัน

ปรัชญาอโหวตะเวทานตะ ถือว่า พรหมันและอาตมันคือสิ่งเดียวกัน โดย ความจริงแท้แล้ว (ในชั้นโลกุตตระ) อยู่เหนือทั้งวิภาวะของผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้ อยู่เหนือทั้งไตรภาวะของผู้รู้ สิ่งที่ถูกรู้ และความรู้ หมายความว่าพรหมันเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง และทุกสิ่งทุกอย่างคือพรหมัน มายาหรือวิทยาซึ่งเป็นอำนาจหรือสิ่งที่อนุสัยอยู่ในพรหมัน ทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่ามีผู้รู้ มีสิ่งที่ถูกรู้ และทำให้ชีวิตมันหลงผิดว่าตนเองแตกต่างจากพรหมัน และเข้าใจว่าพรหมัน เป็นโลกแห่งความหลายหลาก แต่แท้ที่จริงแล้วในพรหมันไม่มีทั้งวิภาพ (duality) ไม่มีทั้ง วิวิภาพ

(diversity)

สังกรจารย์ถือว่า อาตมัน หรือ ตัวตนมีอยู่อย่างแน่นอน และเป็นพื้นฐานของความจริงอื่น ๆ ทั้งหมด อาตมัน หรือ ตัวตน เป็นแกนกลางแห่งความมีอยู่ของร่างกายอันเป็นวัตถุ เป็นแกนกลางแห่งความรู้สึกรู้จัก เป็นที่ตั้งแห่งความรู้ ความเข้าใจทุกอย่าง เป็นพื้นฐานรองรับวิถีแห่งการได้มาซึ่งความรู้ เราไม่อาจปฏิเสธความมีอยู่ของตัวตนหรืออาตมันได้ เพราะความคิดที่จะปฏิเสธย่อมบังงู้ หรือ ยืนยันถึงความมีอยู่ของสิ่งที่ถูกปฏิเสธ และเราไม่อาจสงสัยความมีอยู่ของตัวตนหรือ

1.

"It is sat (real), meaning that it is not asat (unreal) It is cit (consciousness), meaning that it is not acit (unconsciousness). It is ananda (bliss), meaning that it is not of the nature of pain (dukkhasvarupa)" S.Radhakrishnan, Indian Philosophy, (London : George Allen & Unwin Ltd., 1930)

หรืออาคมมันได้ควย เพราะการปฏิเสธย่อมยืนยันถึงความมีอยู่ของตัวผู้ปฏิเสธชนิดใด การสงสัยก็ย่อมยืนยันถึงความมีอยู่ของตัวผู้สงสัยชนิดนั้น ดังนั้น อาคมมันหรือตัวตนจึง เป็นสิ่งที่มีอยู่โดยปราศจากข้อสงสัย

ความรู้เกี่ยวกับความมีอยู่ของอิตตาหรือตัวตนในขั้นนี้ ทุกคนจริง ๆ แล้ว เรารู้ว่าตัวตนมีอยู่ก็โดยการอนุมานเท่านั้น ศังกรจารย์ยืนยันว่า เราไม่อาจรู้จัก ตัวตนเพียงโดยการใช้ความคิด เพราะตัวความคิดเองเป็นสิ่งไม่เที่ยง จึงอยู่ใน ประเภทของสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน นอกจากนี้ เราจะพิสูจน์ว่า มันมีอยู่หรือไม่ก็ได้ เพราะตัวมันเป็นพื้นฐานแห่งการพิสูจน์ทุกอย่าง และมีอยู่ก่อนการพิสูจน์ทุกอย่าง เรา ปฏิเสธความมีอยู่ของตัวตนไม่ได้ เพราะความรู้สึกหรือประสบการณ์ใด ๆ ไม่อาจ เป็นไปได้โดยปราศจากตัวตนหรืออาคมมัน

ในขั้นโลกียะ เรารู้สึกว่าตัวตนของปัจเจกชนแต่ละคนตามที่ปรากฏแก่ เรา เป็นความจริงแท้ที่ประจักษ์ได้ ส่วนตัวตนที่บริสุทธิ์หรือตัวตนสากลเป็นเพียงเงา ของความจริง แต่ในขั้นโลกุตระความรู้เกี่ยวกับตัวตนเป็นความรู้แบบ ญาณหัตสสนะ (intuition) ซึ่งเป็นขั้นที่ตัวผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรูรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เราจะประจักษ์ชัดว่า อาคมมันหรือตัวตนนั้น คือ ญาณญาณบริสุทธิ์ที่ดำรงอยู่เหนือปัจเจก ภาพ และพหุภาพทั้งมวล มีแต่เอกภาพ แบ่งแยกไม่ได้

ศังกรจารย์ถือว่า เราจะมีพรตนะเกี่ยวกับอาคมมันอย่างถูกต้อง ถ้า หากเราดึงเอาสิ่งที่แวดล้อมมันอยู่ออกเสียให้หมด โดยพยายามมองให้เห็นความแตก ต่างระหว่างตัวอาคมมันเองกับร่างกายซึ่งห่อหุ้มอาคมมันอยู่ ประสบการณ์ทั้งปวงก็เอา ออกไปเสียเช่นกัน ซึ่งจะเหลือแต่สิ่ง ๆ หนึ่งซึ่งมีสภาพเป็นญาณบริสุทธิ์ที่มีสมรรถนะ ในการที่จะคิด ในการที่จะรู้สึก ในการที่จะรับรู้โลกภายนอก สิ่งที่เหลืออยู่ใน ลักษณะของสิ่งที่เที่ยงแท้ไม่แตกต่างกันเองที่เรียกว่า อาคมมัน หรือ ตัวตน ซึ่งเป็นสิ่ง ที่มีสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลาและเป็นสิ่งที่อยู่ในสถานะ นิรามิสสุข แต่อาคมมันไม่เป็น สิ่งที่มีกัมมันตภาพ (activity) เพราะกัมมันตภาพไม่ใช่สิ่งที่เที่ยงแท้ ดำรงอยู่ ได้ชั่ววันรันคร เช่นเดียวกับอาคมมัน

สังกรจารย์ถือว่า สิ่งใดที่เรียกว่าตัวผู้รู้ที่แท้จริงย่อมไม่มีทางกลับเป็นสิ่งที่ถูกรู้ได้เลย สิ่งใดก็ตามที่ปรากฏเป็นความมีอยู่ของความจริงแท้หรือมีภาวะของสัจภาพ สิ่งนั้นย่อมมีอยู่ได้เองหรือดำรงอยู่ได้โดยตัวเอง ไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นใดมาเป็นเครื่องสนับสนุนความมีอยู่หรือดำรงอยู่ของกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งสังกรจารย์อาศัยความคิดเกี่ยวกับความมีอยู่ของตัวคนโยงไปถึงนิรันดรภาพ (eternity) นิจภาพ (Permanence) และ สัมบูรณ์ภาพ (Completeness) ของตัวตน สำหรับสังกรจารย์ การยืนยันถึงสัจภาพแห่งอาตมันที่เที่ยงแท้จึงเท่ากับการยืนยันถึงสัจภาพแห่งพรหมณ์ที่เป็นนิรันดร การพิสูจน์ความมีอยู่ของพรหมณ์ก็คือการยืนยันว่า มันเป็นพื้นฐานของตัวตนของบุคคลทุกคน นั่นคือการพิสูจน์ว่า อาตมันคือพรหมณ์หรือพรหมณ์คืออาตมันนั่นเอง

อัสวร โลกภายนอก ชีวาตมัน มายา และ โมกษะ

สังกรจารย์ถือว่า พรหมณ์และอาตมันคือสิ่งเดียวกันและเป็นเอกภาพของพหุภาพ ในแง่นี้พรหมณ์จึงเป็นสิ่งสัมบูรณ์มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปรพพรหม แต่ในคัมภีร์พระเวทและคัมภีร์อุปนิษัตอันเป็นที่มาของปรัชญาเวทानตะ ได้ยืนยันถึงความมีอยู่ของพระผู้เป็นเจ้าและการสร้างโลก ซึ่งปรัชญา อโหวตะเวทानตะยอมรับความมีอยู่ของพรหมณ์ในฐานะพระผู้เป็นเจ้าสูงสุดที่มีตัวตน ซึ่งเรียกว่า อปรพพรหม หรือ อัสวร การยอมรับในเรื่องเกี่ยวกับอัสวร การสร้างโลก ชีวาตมัน นี้ เป็นปัญหาที่ยุ้งยากสำหรับปรัชญา อโหวตะเวทानตะอย่างยิ่ง เพราะโดยคำสอนที่เป็นเนื้อแท้ นั้น พรหมณ์เป็นสิ่งสัมบูรณ์สูงสุดแต่เพียงอย่างเดียว ไม่มีทั้ง ทวิภาพ ไม่มีทั้ง วิวิธภาพ ซึ่งสังกรจารย์ได้พยายามแก้ปัญหานี้โดยอาศัยทฤษฎีปรากฏการณ์ หรือ อาภาสวาตะ (Appearance Theory) และมายา แม้ว่าจะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่อง "ตัวตน" แต่ก็เกี่ยวข้องโยงกับปัญหาเรื่อง "ตัวตน" ควบ จึงจะขอนำมากล่าวสรุปไว้พอเป็นสังเขปเกี่ยวกับอัสวร โลกภายนอก ชีวาตมัน มายา และ โมกษะ ดังต่อไปนี้

ตามทฤษฎีปรากฏการณ์ หรือ อาภาสวาตะ นั้น อัสวร โลก ชีวาตมัน

ต่างเป็นปรากฏการณ์ของพรหมันด้วยกันทั้งสิ้น เหมือนภาพของ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ที่ปรากฏในน้ำ การปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นด้วยอำนาจ มายา หรือ อภิปยา ซึ่งอนุสัยในพรหมัน และปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องเหลือวิสัยที่จะอธิบาย ด้วยคำพูด ให้เข้าใจแจ่มแจ้งได้

พรหมัน และ อาตมัน หรือตัวตนสูงสุด เป็นสิ่งเดียวกัน โลกเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น จากมายา อภิปยา ทำให้ชีวะ หรือ ชีวาตมันหลงผิดว่าตนเองแตกต่างจากพรหมัน และเข้าใจผิดว่าพรหมันเป็นโลกแห่งพหุภาพ อย่างที่บุคคลเข้าใจผิดคิดว่าเชือกเป็น งู ฉะนั้น เมื่อวิทยา หรือความรู้สูงขึ้นมา อภิปยา หรือ ความไม่รู้ย่อมปลาสนา- การไป ความรู้ที่อยู่เหนือเหตุผลเป็นความรู้ โดยตรงที่ประกอบขึ้นด้วยญาณทัศนะใน อาตมัน อันปราศจากทวิภาวะ เป็นความรู้ที่นำไปสู่ความหลุดพ้น หรือ โมกษะ *

อัสวร หรือ อปรพรหม พระผู้เป็นเจ้าที่มีตัวตนนั้นเป็นพระผู้เป็นเจ้า เฉพาะชีวาตมันที่ถูกครอบงำด้วยมายา หรือ อภิปยา เท่านั้น ตัวพระองค์เองรู้สึก ว่าพระองค์ คือ พรหมันอยู่ตลอดเวลา ไม่เคยรู้สึกพระองค์ว่าเป็นพระผู้เป็นเจ้า เลย เพราะมายา หรือ อภิยานั้นเป็นสิ่งที่อนุสัยอยู่ในพระองค์ พระองค์ทรงมี อำนาจเหนือ มายา หรือ อภิปยา

โลกเป็นสิ่งที่ทั้งมีอยู่ (สັต) และไม่มีอยู่ (อสັต) เพราะมันปรากฏให้เห็น ว่ามีอยู่จริง ครามเท่าที่อภิยายังคงครอบงำชีวาตมันอยู่ และไม่มีอยู่ เมื่อความรู้ แจ่มในเอกภาพของพรหมันกับชีวาตมัน มีเกิดขึ้นและทำลายอภิยาที่ครอบงำชีวาตมัน แล้ว กล่าวอีกนัยหนึ่ง ในชั้นโลกิยะนั้น โลกเป็นสิ่งที่มีอยู่ แต่ในชั้นโลกุตตระนั้น โลกเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่ ดังนั้น โลกจึงไม่ใช่ทั้งสັต และอสັต เพราะถ้ามันเป็นสັต มันต้องมีอยู่ตลอดกาล (สັตมีเพียงสิ่งเดียว คือ พรหมัน) และถ้ามันเป็น อสັต มัน ต้องเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่เลย เช่น ดอกฟ้า หนวดเต่า เขากระต่าย โลกจึงเป็น

* ดร. สุนทร ณ รัชนี , ปรัชญาอินเดียน ประวัติและลัทธิ

เพียงปรากฏการณ์ที่ปรากฏให้เห็นว่ามีอยู่ โดยมีพรหมันเป็นพื้นฐานแห่งการปรากฏ และโดยที่ไม่ได้มีอยู่เช่นนั้นจริง ๆ ตลอดกาล แต่อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ปรากฏ คือ โลกกับพื้นฐาน คือ พรหมัน เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่อาจบรรยายได้ ไม่อาจอธิบายได้ คือ เป็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่ทั้งเหมือนกันและแตกต่างกันก็ไม่ใช่ และเป็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่ไม่ใช่เหมือนกันและไม่ใช่แตกต่างกันก็ไม่ใช่

การสร้างโลก ตามทฤษฎีของอริฮวะตะเวทานตะนั้น ถือว่า พระผู้เป็นเจ้า (อัสตว) ทรงมีอำนาจในการสร้างพร้อมอยู่ในพระองค์เอง พระองค์ทรงเป็นทั้งวัตถุปัจจัย (material cause) และการกปัจจัย (efficient cause) ของโลก การเกิดขึ้นของโลกเป็นการหลั่งไหลคลี่คลายออกมาเองจากธรรมชาติอันสมบูรณ์เต็มตัวของพระผู้เป็นเจ้า โดยปราศจากเจตจำนงใด ๆ คือ เป็นไปโดยอัตโนมัติ

ชีวาตมัน เป็นอีกส่วนหนึ่งของโลกแห่งประสบการณ์ที่ปรากฏเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ หรือก็คือ เป็นแต่เพียงปรากฏการณ์ หรือการปรากฏของพรหมัน ด้วยอำนาจของมายา หรืออภิปา เช่นเดียวกับ อัสตว และสรรพสิ่ง ชีวาตมันจึงเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ จนกว่าจะเข้าใจในความเป็นเอกภาพของ อาตมัน กับ พรหมัน .

มายา คือ อำนาจ หรือ สิ่งที่อนุสัยอยู่ในพรหมัน มีชื่อเรียกกันต่าง ๆ ตามที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาอริฮวะตะเวทานตะ มีดังนี้ คือ มายา อภิปา อัญชานะ อชยาโรปะ อนิรวจนียะ วิวระตะ ภรันติ ภระมะ นามรูป อวยัคตะ อักษระ พีชคักติ และ มุสปรกฤติ °

มายา หรือ อภิปา มีหน้าที่ในการปกปิดหรือซ่อนเร้นสิ่งแท้จริงไว้ ทำให้ชีวาตมันไม่อาจมองเห็นพรหมันได้ตามความเป็นจริง ในแง่หนึ่ง และมีหน้าที่ฉายภาพของพรหมัน ออกมาให้ปรากฏเป็นโลกแห่งวิจิตรภาพ ในอีกแง่หนึ่ง กล่าวคือ ในภาวะความจริงเท่านั้น พรหมันเป็นสิ่งที่ เป็นเอกภาพ แต่โดยอำนาจแห่งอภิปา

° เล่มเดียวกัน , หน้าเดียวกัน

อนุสัยอยู่ในพรหมัน ทำให้ชีวิตมันหลงคิดว่า ตนเองแตกต่างจากพรหมัน ทำให้หลงคิดไปว่ามีทวิภาพและโดยอำนาจแห่งมายาซึ่งอนุสัยอยู่ในพรหมัน ทำให้ปรากฏเป็นโลก ทำให้หลงคิดไปว่า มีวิวิธภาพแห่งโลกที่ปรากฏ

โมกษะ คือ ธรรมชาติที่มีสภาพเป็นอย่างเดียวกับพรหมัน ซึ่งเป็นสภาพที่ไม่อาจบรรยายด้วยคำพูดให้ถูกต้องได้ในสถานะแห่งการหลุกผัน ไม่มีทั้งผู้รู้ (ความรู้) และสิ่งที่ถูกรู้ ไม่มีทั้งชีวิตมันและโลก ไม่มีทั้งปัญหาเรื่องการสร้างโลกและสรรพสิ่ง มายา อภิปา ถูกกำจัดให้หมดไป เกิดความเข้าใจในเอกภาพแห่งพรหมัน กับ อาตมัน

ข. แนวความคิดเรื่องอัตตาหรือตัวตนในปรัชญาวิเศษญาไฮวตะเวทานตะ ของ รามานานูชะ

อันติมัสัจจะ

คำว่า "วิเศษญาไฮวตะ" หมายถึง เอกัตภาพในนानัตภาพ (identity in difference) กล่าวคือ เป็นทรรณะที่ยืนยันถึงอทวิภาวะ (non - duality) คือ ยืนยันว่าเอกัตภาพจะต้องเป็นสิ่งที่สืบเนื่อง หรือ เกี่ยวโยงกับนानัตภาพเสมอ ไม่มีเอกัตภาพที่ปราศจากนานัตภาพและไม่มี นานัตภาพที่ปราศจากเอกัตภาพ นั่นคือ เอกภาพ เป็นสิ่งที่มีขึ้นได้โดยวิวิธภาพ (diversity) เรารู้ว่าเป็นเอกภาพเพราะเราเปรียบเทียบกับวิวิธภาพ หรือ พหุภาพ (plurality)

ปรัชญาวิเศษญาไฮวตะเวทานตะของรามานูชะ ถือว่าสิ่งแท้จริงอันติมะ มีอยู่ ๓ อย่าง คือ สสาร หรือ วัตถุ, ชีวิตมันและพระผู้เป็นเจ้า^๑

ความเห็นที่ว่า สิ่งแท้จริงอันติมะมีอยู่ ๓ อย่าง และมารวมกันเข้าเป็น สิ่งเดียวกันนี้ เรียกว่า ทฤษฎีไตรภาคีเอกภาพ (Triune Unity)^๒ ตาม

^๑ เล่มเดียวกัน , หน้า ๒๕๑

^๒ เล่มเดียวกัน , หน้า ๒๕๒

ความเห็นของทฤษฎีดังกล่าว อันติม-สัจ ๓ อย่าง คือ สสาร ชีวาคมัน และพระผู้เป็นเจ้า ต่างมีความเป็นจริงเสมอกัน โดยมีความสัมพันธ์กันดังกล่าว โดยสภาวะของสสารและชีวาคมันเอง มันต่างเป็นสิ่งที่ เป็นจริง มีอยู่จริงและมีคุณสมบัติเป็นของตนเอง แต่ในภาวะที่เกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้า ทั้งสองอย่าง เป็นสิ่งที่ต้องขึ้นอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า ทั้งสองอย่างเป็นเพียงคุณลักษณะของพระองค์ พระองค์ทรงเป็นส่วนรวม สสารและชีวาคมันเป็นส่วนย่อย ทั้งสองสิ่งนี้มิได้อยู่ภายนอกพระองค์ พระองค์มีความสัมพันธ์กับทั้งสองสิ่งนี้โดยธรรมชาติและเป็นความสัมพันธ์ที่มีอยู่ชั่วนิรันดร์ ทั้งนี้ โดยที่พระองค์ทรงดำรงอยู่ในสถานะแห่งวิญญานของทั้งสองสิ่งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างพระผู้เป็นเจ้ากับชีวาคมันและสสาร มีลักษณะทำนองเดียวกันกับความสัมพันธ์ระหว่างสสารกับคุณสมบัติของสสาร และความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับวิญญาน คุณสมบัติของสสาร เปรียบเสมือนวิญญานของสสาร ชีวาคมันเป็นวิญญานของร่างกาย แกร่างกายและวิญญานหรือสสารและชีวาคมัน เป็นร่างกายของพระผู้เป็นเจ้า และแม้พระองค์จะทรงเป็นสิ่งแท้จริง อันติมะเช่นเดียวกับสสารและชีวาคมันและทรงมีความสัมพันธ์กับทั้งสองสิ่งเช่นที่กล่าวมานี้ก็ตาม แต่พระองค์ไม่เหมือนกับทั้งสองสิ่งนี้ แต่ก็ไม่แตกต่างจากทั้งสองสิ่งนี้ พระองค์ทรงเป็นทั้งวัตถุประสงค์และการกปัจจัยของโลก พระองค์ทรงอยู่ในทั้งสถานะอันตรภาวะและอูคตรภาวะ ในสถานะอันตรภาวะพระองค์ทรงควบคุมโลกและทุกสิ่งทุกอย่างในโลกจากภายใน และในสถานะอูคตรภาวะพระองค์ทรงดำรงอยู่เหนือความเป็นไปของโลก

พระผู้เป็นเจ้า ตามทฤษฎีของวิเศษวิทยาไหวตะเวทานตะของรามานูจะ ทรงเป็นสิ่งเดียวกับสิ่งสัมบูรณ์ (The Absolute) พระองค์ คือ พรหมันที่ถึงพร้อมด้วยคุณวิเศษทุกอย่าง พระองค์ทรงเป็นสากลจักรวาล พระองค์ทรงเป็นวิญญานของสสารและชีวาคมัน พระองค์ทรงอยู่ในสถานะแห่งเหตุและทรงอยู่ในสถานะแห่งผล ในสถานะแห่งเหตุ คือ ภาวะแห่งการประลัย หรือการเสื่อมสลายของสรรพสิ่ง ซึ่งวัตถุประสงค์ เชียค่อนและบรรคาชีวาคมันที่ไม่มีร่างกายห่อหุ้มจะรวมกันเป็นร่างกายของพระองค์ ส่วนในสถานะแห่งผล คือ ภาวะแห่งการวิวัฒนาการของสรรพสิ่ง ซึ่งสสาร

อันละเอียดอ่อนจะค่อย ๆ แปรเปลี่ยนเป็นสสารที่หยาบ ชีวามันที่ไม่มีร่างกายก็จะ
มีร่างกายเกิดขึ้นตามสภาพแห่งชีวามันนั้น ๆ ที่เคยทำไว้ในอดีต

โดยที่พระผู้เป็นเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติทุกอย่าง และทรงเป็น
สิ่งที่เที่ยงแท้ พระองค์จึงทรงปราศจากการเปลี่ยนแปลง แต่สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
จากพระองค์ไม่เที่ยงแท้และมีการเปลี่ยนแปลง พระองค์ทรงควบคุมสรรพสิ่งจากภายใน
กล่าวคือ พระองค์ทรงอยู่ในสถานะอันตรภาวะ แต่ในขณะที่พระองค์
ทรงปรากฏอยู่ในสรรพสิ่ง ทรงควบคุมสรรพสิ่งจากภายในนี้ พระองค์ก็ทรงดำรงอยู่
เหนือสรรพสิ่ง กล่าวคือ พระองค์ทรงอยู่ในสถานะอุตตรภาวะอีกด้วย

พระผู้เป็นเจ้าตามทฤษฎีของรามานูจะ ทรงเป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์
สูงสุด ทรงมีลักษณะที่ดีแต่เพียงอย่างเดียว ทรงสัพพัญญู เสวยสุขแห่งโมกษะอยู่ชั่ว-
นิรันดร ทรงเป็นผู้สร้าง ผู้พิทักษ์และผู้ทำลายสากลจักรวาล พระองค์ทรงมีกายทิพย์
ซึ่งร่างกายของพระองค์หาได้เป็นเหตุให้พระองค์ต้องติดข้องอยู่ในสังสารวัฏไม่ พระ
องค์ทรงพระนามว่า นารายณ์ หรือ ปรวาสุเทพ

ชีวามัน เป็นสิ่งแท้จริงอันติมะอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นจิตสสารที่อยู่เหนือ
การสร้างสรรคและการทำลาย ชีวามันเป็นวิญญาณของปัจเจกบุคคล และเป็นส่วน
ประกอบส่วนหนึ่งของร่างกายของพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้น ชีวามันจึงเป็นสิ่งที่มิชอบเขต
จำกัด เป็นสิ่งเฉพาะกล่าวคือ เป็นเพียงส่วนหนึ่งแห่งร่างกายของพระผู้เป็นเจ้า ทำ
นั้น ชีวามันจึงเป็นสิ่งที่มิอยู่จริง โดยสารัตถะ (essence) กล่าวคือ มีสภาพ
เป็นอย่างเดียวกับพระผู้เป็นเจ้า แต่โดยคุณสมบัติมันแตกต่างจากพระองค์ มันไม่
อาจดำรงอยู่เป็นอิสระตามลำพังตนเองได้ มันเป็นส่วนย่อยที่ขึ้นอยู่กับส่วนรวม คือ
พระผู้เป็นเจ้า

ชีวามันมีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งโดยธรรมชาติอันแท้จริงมันมีลักษณะเหมือน ๆ
กัน จะต่างกันก็เฉพาะที่ชีวามันเหล่านี้ ต่างมีอยู่อย่างอิสระจากกันเท่านั้น ชีวามัน
เป็นผู้กระทำกรรมและเสวยผลของกรรม ชีวามันเป็นผู้รู้ซึ่งความรู้ที่มีมีติดตัวอยู่ตลอด
เวลานั้น เป็นไปตามอำนาจของกรรม เมื่อชีวามันยังอยู่ภายในอำนาจของกรรม
ความรู้ของมันมีขอบเขตจำกัด แต่เมื่อชีวามันหลุดพ้นจากอำนาจของกรรมแล้ว ความ

รู้ของมันจะไม่ชอบเขตจำกัด เป็นสหัตถุ เช่นเดียวกัน ซึ่งตามันตามทรรณะของ
 วิชาวิทยาศาสตร์ เวทาคะของรามานูชะ จึงแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ ซึ่งตามันที่ยังติด
 ของอยู่ในสังสารวัฏ ซึ่งตามันที่หลุดพ้นโดยการบรรลุมโภชะ และซึ่งตามันที่หลุด
 อยู่นอกกาล ที่คอยเป็นบริวารรับใช้พระผู้เป็นเจ้าของอยู่ชั่วนิรันดร อนึ่ง ซึ่งตามันที่หลุด
 พ้นโดยการบรรลุมโภชะแล้ว แม้จะมีลักษณะคล้ายพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าก็จริง แต่ก็ยังแตก
 ค่างจากพระองค์ กล่าวคือ ซึ่งตามันมีลักษณะเป็นปรมาณู (atomic) เป็นสิ่ง
 จำกัดและมีคุณลักษณะเป็นร่างกายของพระผู้เป็นเจ้าของ ส่วนพระองค์ทรงเป็นสิ่งไม่จำกัด
 และทรงดำรงอยู่ในฐานะแห่งวิญญาณของซึ่งตามันทั้งปวง ทั้งซึ่งตามันไม่มีอำนาจใน
 การควบคุมสรรพสิ่งในฐานะ ผู้สร้าง ผู้พิทักษ์ และผู้ทำลาย อย่างเช่น พระผู้เป็น
 เจ้า อีกด้วย

สสาร คือ สิ่งแท้จริงอันมีอีกอย่างหนึ่ง ที่เป็นสิ่งที่ไม่จีติ หรือ
 ปราศจากความรู้สึกนึกคิด ตามทรรณะของรามานูชะ สสารแบ่งออกได้เป็น ๓
 ชนิด คือ ประภฤติ หรือ มีศรส์ตวะ นิตยวิภูติ หรือ สุทศส์ตวะ และ กาละ หรือ
 สัตตวะสุนยะ *

ประภฤติ เป็นสสารประเภทที่ไม่คงที่ เปลี่ยนแปรอยู่เสมอ มีสัตตวะ
 รัชส์และตมัส เป็นคุณสมบัติ ซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันตลอดกาล เช่น อย่างความ
 เห็นของปรัชญาสาางขยะ ทั้งยังถูกจำกัดโดยนิตยวิภูติ และต้องขึ้นอยู่กัพระผู้เป็นเจ้าของ
 ไม่ใช่สิ่งใ้ไรชอบเขตจำกัด และดำรงอยู่อย่างอิสระเช่นในปรัชญาสาางขยะ

นิตยวิภูติ เป็นสสารประเภทที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ประกอบขึ้นด้วย
 สัตตวะล้วน ๆ ส่วนกาละ ได้แก่ เวลา (time) ซึ่งท่านรามานูชะถือเป็นสสาร
 อีกประเภทหนึ่ง

โลก มายา และ โภชะ

โลกตามทรรณะของวิชาวิทยาศาสตร์ เวทาคะ ของท่านรามานูชะ เป็น

* เล่มเดียวกัน หน้า ๒๕๑

สิ่งแท้จริง พระผู้เป็นเจ้าซึ่งทรงเป็นสิ่งแท้จริงอันคิมะ ทรงสร้างขึ้นจริง ๆ โดยที่ สสารอันละเอียดอ่อน ซึ่งเรียกว่า ประกฤติ ค่อย ๆ วิวัฒนาการไปเป็นธาตุที่หยาบ อันเป็นส่วนประกอบของโลกชีวาตมันซึ่งไม่มีร่างกาย ก็เกิดมีร่างกายตามสภาพแห่ง กรรมที่เคยทำไว้ในอดีต พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างโลกก็เพื่อให้ชีวาตมันได้เสวยผล แห่งอดีตกรรมของตนนั่นเอง การสร้างโลกตามความหมายของท่านรามานูชะ คือ การคลี่คลายออกจากสิ่งที่เป็นเหตุของสิ่งที่เป็นผล การทำลาย คือ การกลับคืน ของสิ่งที่เป็นผลเข้าสู่ สิ่งที่เป็นเหตุตามเดิม กล่าวคือ เป็นเช่นเดียวกับทฤษฎี สัตกการยวาทของปรัชญาasanghye โลกเป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างและทรงควบคุม ้วยอำนาจแห่งพระองค์เอง พระองค์ทรงเป็นทั้งวัตถุประสงค์และการกบัจจัยของโลก

มายา ตามทฤษฎีของท่านรามานูชะ หมายถึง อำนาจของพระผู้เป็น เจ้า ที่ทรงใช้สร้างโลกขึ้น เป็นคนละส่วนกับอภิวทยา ซึ่งเป็นความโง่เขลาของชีวาต-มัน ที่ทำให้ชีวาตมันหลงผิดไปยึดถือว่าตัวเองเป็นสิ่งเดียวกับสิ่งที่มีใช้ตัวตน เช่น ร่างกาย ประสาทสัมผัส และ จิต เป็นต้น

โมกษะ ท่านรามานูชะ มีความเห็นว่า ชีวาตมันต้องติดข้องในสังสาร-วัฏฏ์ ้วยเหตุแห่งความโง่เขลา หรือ อภิวทยาและกรรม โดยอธิบายว่า ความสัมพันธ์ ระหว่างชีวาตมันกับกรรมไม่มีเบื้องต้น แต่มีที่สิ้นสุดด้วยการบรรลุโมกษะ การหลุด พ้นของชีวาตมันนี้ท่านรามานูชะถือความภักดีสูงสุดในพระผู้เป็นเจ้าเป็นสรณะ ที่จะทำ ให้ชีวาตมันบรรลุโมกษะ โดยการรู้แจ้งเกี่ยวกับสภาพอันแท้จริงของชีวาตมันว่า เป็น-เพียงส่วนประกอบแห่งร่างกายของพระผู้เป็นเจ้า พร้อม ๆ กับการทำลายอำนาจ กรรมที่ติดเนื่องกับชีวาตมันให้หมดสิ้นไป